

HET VIERDE BOECK.

223

Van de

Propoztie des Menschen/

Van

ALBRECHT DVRER.

Hoe men de voor-beschrevene Beelden
buyghen zal.

Zoo nu veel in de drie voorste Boecken beschreven is / hoe men de Beelden maect / verandert / en dooz menigherlepe onderscheydt verkeeren kan / Zoo is het van nooden dat men weet / hoemense in hare leden buyghen en wenden zal / zoo men dat hebben wil / en ooc lijdē kan.

Daerom moet ghy mercken / dat de voorstz Beelden naer der syden te zien / zijn te buyghen dooz den gantschen rug-graet / van den neck af tot de heupen toe / op alle dwerschlinien ende daer tusschen / Doch sy sp meer voorwaerts dan achterwaerts te buyghen / ende dese buyginghe wert ghebruyckt in het achterste vierdendeel des lichaems teghen den rugghe / op allen dwerschlinien ende daer tusschen / upt-ghenomen het bovenste been met syne lidmaten / werdt midden op de dwerschlinie der heupen ende gheboghen. De knie buyght ooc midden in syne dwerschlinie. Den voet buyght by de enckelen des scheenbeens. Ende de teenen in hare leden. Maer het beelt van voren te zien / is te buyghen op beyde syden upt den hals ende dooz den geheelen rug-graet. Om sulcks te beter te bemercken / hebbe ic in de voor-ghesette beelden / aen de voornaemste epnden daer sy te buygen zijn / klepne triangelen ende ringhskens gheset.

Daerom ist van nooden / dat men wel in acht neemt wat tot sulcken buygen behoort / dat men een dingh kan stellen eychelije oft vriendelijc / Ende voor al moett men dese na-volgende verscheyden woorden / int buygen wel betrachten.

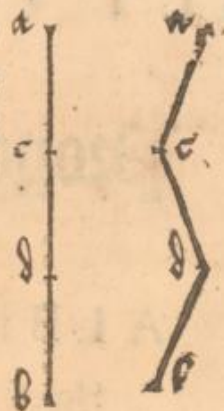
Dit zijn de onderscheyden woorden.
 { Gheboghen /
 { Ghekromt /
 { Ghekeert /
 { Ghewonden /
 { Ghestrekt / Ghekrumpen /
 { Ende Verschoven.

Dese boven-gemelde ses woorden / werden alle in eenen Menschē gethoont / meer oft minder / daer na hy sich beweeght / Ende dese ses derlepe onderscheyden / alzo ick se meyne / wil ick de selve dooz dese na-volghende linien te verstaen gheben.

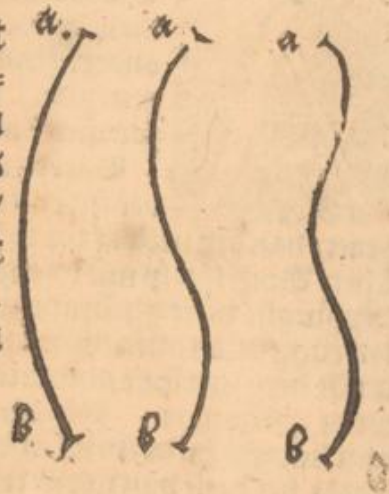
¶

Erstelijck

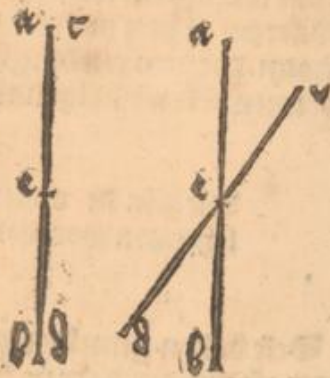
Erstelijck wil ick het gheboghen nemen /
 set een ghestreckte linie a. b. die heeft twee
 leden oft puncten c. a. In dese twee puncten
 c. d. buyghe de linie henen ende weder / zoo
 ghy wilt / Maer de lenghte tusschen a. c.
 ende c. d. ooc d. b. blyven alle wegghen ghe-
 streckt. Al-hier ziet ghy de figure af-ghe-
 teekent.

De tweede is de kromme genaemt / ic set
 weder een linie a. b. die machmen met ee-
 nen Passer trecken / ofte met de hant van
 boven tot onder toe / en onder voorwaerts
 ghekromt / ende dan boven / int midden /
 ende onder. In somma dese linie werdt
 krom ghetoghen naer jeders nootdrift.
 Dit wort u in dese bysyden drie linien aen
 ghewesen.

De derde is Wenden ghenaemt / zoo
 twee linien / de een is a. b. de ander c. d. op
 malckanderen ligghen / zoo gheven sy een
 linie. Daer na set midden een punct e. In
 dese punct e. went de een linie boven ofte
 onder / op wat syde ghy wilt. Ende hoe
 wel hare vier puncten a. c. ende b. d. van
 een ander komen / zoo blyven de twee li-
 nien in de puuct e. op een ander / zoo men
 dit hier neven in de figure zien kan.

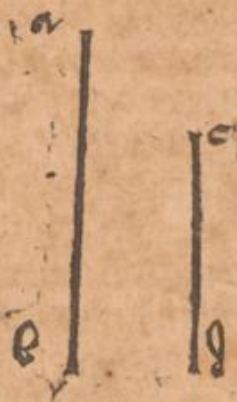

De

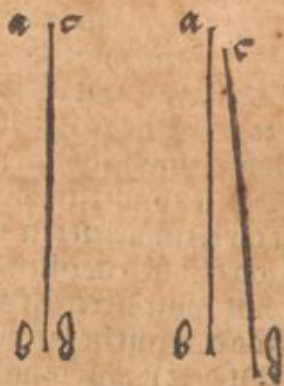
De vierde is Winden ghenaemt / zoo twee linien a. b. ende c. d. in schroebens wijs om malckanderen ghewonden werden / Ghelijc de figure hier neven te kennen gheeft.

De vijfde is ghenaemt Ghestreckt ende Ghekrompen / zoo een linie uyt een ander ghetoghen verlangert / oft in een ander ghekrompen / ende verkort wert / Dit en weet ic u niet anders te verstaen te gheven / dan dat ick hier ter syden / twee linien neven malckanderen ghestelt hebbe / de langhe a. b. ende de korte c. d.

De sesste is ghenaemt Verschoben / ende ghelijc ghy te voren weet / zoo de twee linien op malckanderen ligghen / zoo geven sy een linie / wanneer sy maer van malckanderen verschoben werden / ende niet aen een en roeren / als dan zijn het weder twee linien / ende mogen daer uyt effen linien ofte andere / die te samen loopen / ghetoghen werden / op ofte af gheschoben / Men sette ofte schickse hoenen wil / ghelijcke dan door twee linien a. b. en c. d. hier naest voor oogen staen.

¶ ij

Ghy

Ghy sult weten/eben ghelijck als dese boven-ghemelde dinghen toegaan in de linien/ alzo gaen zy ooc toe in een vlack dingh/En alzo sy gheschieden in vlacke dinghen/ zoo gheschieden sy oock in een jeder weeck lichaem dat breekt/dick en beweghelijck is/ Dan een alsulcke lichaem is te ghelijck te buyghen/krommen/weynden/winden/strecken/krumpen ende te verschuyden/als de linien Dan gheen lichaem en is aen linien/ daerom moghen alle boven-beschreven dinghen in een Corpus/als in de linien ghebruyct werden. Nu merck tot welcke dinghen dese ses boven-beschreven onderscheydelijckheden in de Mensch te ghebruycken zijn.

Eerstelijck wert dit woort Gheboghen ghebruyct in des Menschen gelederen/en niet dat de beenen ghebogen werden/want sy souden breken/daerom hebbe ick hier vooz in spnefiguer gheset/dat de linien tusschen de punten ghelijck blyven zouden.

Ten tweeden/ krommen is int Menschelijcke lichaem te ghebruycken/ in zenuwen ende vleesch/ dan zoo sich een Mensch op een syde achterwaert ofte voozwaert neycht/ zoo krommen sich de aderen en het vleesch/ in waert ofte wt-waert.

Ten derden/wozt het Weynden in de Menschelijcke geleden ghebruyct/ als wanneer een het hooft om-weynt/des ghelijcken het lijf/ de armen/schenckels/ende den meestendeel der leden/moghen alzo gheweynt werden.

Ten vierden/wozt Winden in het Menschelijcke lichaem ghebruyct/ int vleesch ende in aderen/dan zoo ghy hen vooz ghewent hadde zoo winden sich dan alle weecke dinghen van het een eynde tot het ander/ het sy in den hals/ int lijf/in armen oft in de schenckelen.

Ten vijfden/ merck dat Strecken ende krumpen veel is te ghebruycken/ in het Menschelijcke lichaem/strecken maect dun/maer krumpen dic/ dit neemt bepde in acht/Zoo ghy eenen arm wt stretch/ zoo vertoonen sich de aderen/en stretcht het vleesch in de lenghte/zoo wert den arm dunner. Zoo ghy den arm maer buyght/zoo krumpt sich het vleesch over malckander/en wert den arm dicker. Alzo is het ooc in de andere deelen des lichaems.

Ten sessten/wozt Schuyden in het lijf des Menschen ghebruyct/ jettwes in de lidmaten/ dat sich het een vooz oft achter oft neben het ander verschuyft/ oft zoo een ghelidt tot het ander gheboghen/ oft het lichaem ghekromt wert/ als dan schuyft sich het vleesch uyt oft in oft op een syde.

Dese ses onderscheydelijcke dinghen/ als hier boven staet/ moghen sich wel alle op eenmael in een Menschelijck lichaem/ uyt de beweginghe begheben/ Alzo dat sich de geleden buyghen/weynden en verschuyden/en daer neben kromt/wint/stretch/krumpt sich het vleesch/en de andere dingen des lichaems. Alzo dringht het een het ander/ ghelijc dat in de natuere bevonden wert.

Wt dese vooz dinghen mencht ghy uwe beelden een ghestalte maken zoo ghy wilt/daer toe het u dienstich mach zijn. Dan besonder is te mercken/dat een jeder dingh boven den noot staet niet wel/daerom en zal men van dese dinghen niet te veel noch te weynich toe doen/anders werdense te seer ontstelt/often waer sake dat ghy eenige vroomachtige of slaperige beelde wilde maken. Sulcks kont ghy ghebruycken/ in Mannen/ Vrouwen/ kinderen/ Deerden ende andere Creaturen.

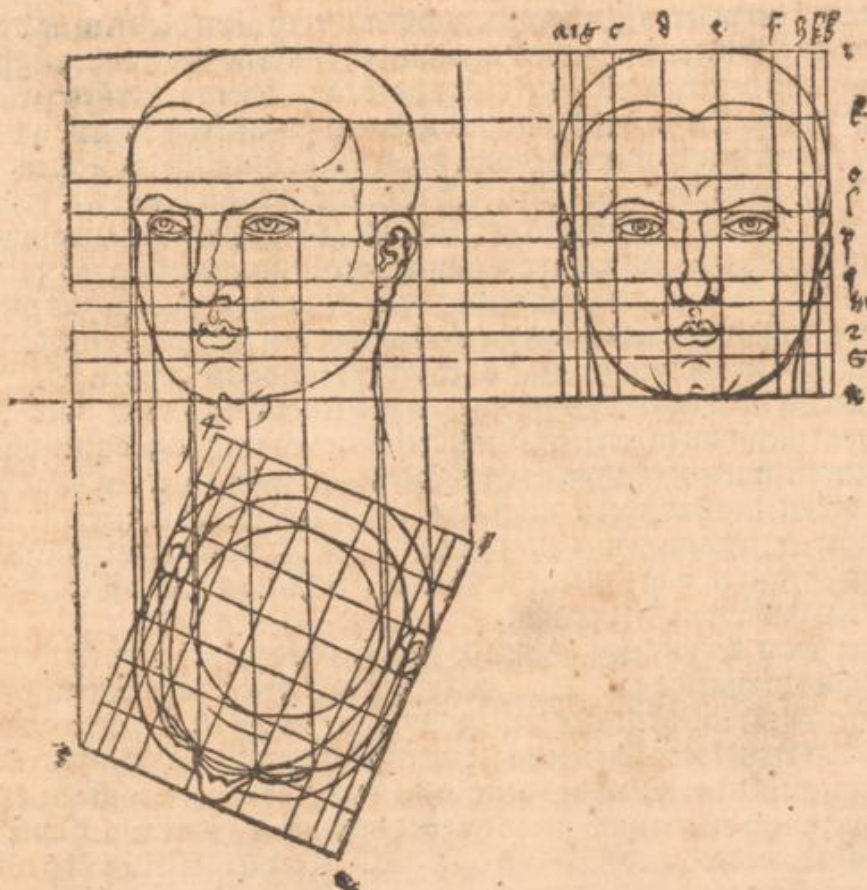
Oock is het te weten/ dat alle mijne vooz beschrevene beeldenissen/ alzo sy herwaert

herwaerts en derwaerts gheboghen worden/niet in allen deelen in de voozbeschreyene dicte en bzeete en blijven/aen allen de eynden / Dan de beweghelijcheyt neemt van het een af en gheeft het ander toe / daerom verkeeren sich de dinghen. Dat kan men alder bequaemst leeren/ int af-teekenen van veel levendighe Menschen/daer aen ziet men hoe sich alle dinghen beweghen.

Item hoe men een beelt buyghen wil/ is onder allen dit / ende seer dienstich vooz de Beelt-houweren/zoo men het beelt in't af-teekenen syne vooz naemste deelen/tusschen de dwerschlinien der gantscher ghelidmaten/in een viercant oft hoekachtighe corpus legt en verbat (Dit dient tot boetseren/zoo men het noemt) en ghelijc het hooft verbat wert/alzoo ooc den hals en het lichaem van stuc tot stuc/tot in het weecke/Dan daer tot het eynde der heupen Daer naer deschenckel tot in de knie/Des-ghelijcken het scheen-been en de voet. Alzoo ooc met de armen/dan in een jehelijc hoekachtighe corpus/moghen alle deelen/puncten en linien des lichaems seer lichtelic aen-gelept werden/dooz de oprechte en dwersche effen linien/waer elc te vinden is/ Daer sulcke viercanten en behoeven en en konnen niet alle recht viercant oft hoekachtighe zijn/sonder langhachtighe en nae gheschicktheyt des lichaems / met hare hoecken recht/tot een hulpe van het verstant.

Hier met wil ic aenwijsen/hoe men de vooz3 beelden buyghen en weynden zal / als vooz verhaelde is / Zoo wil tot een onderrecht/vooz my nemen het eerste beschreye Mans beelt/des eersten Boecks / en wil eerst aen het hooft beginnen en dat recht laten blijven/maer op een l. de wenden/doet alzoo: Neemt den nederghedrukten gront des aenghesichts en went het voozste deel tegen u/en een weynigh op een syde/ alzoo dat het viercants gront schier over cant staet. En als de neder-ghedructe viercant / aen hare vier hoecken met cifferen 1, 2, 3, 4. beteeckent is/moet ghy upt de vier puncten over haer varen met rechte linien/zoo wijt de noot vereyscht/ zoo bevint sich de viercant zoo bzeet/ als sy hier over cant gheworden is.

Daer nae slijt af dese vier rechte linien / met eene langhe dwerschlinie r. p. en set het rechte van voren ziende aenghesicht in zijne viercant/daer neven set den neder-ghedrukten gront/en vaert met den Ober-drager met alle dwerschlinien des van voren ziende aenghesichts / dooz de vier linien/ die daer upt de vier hoecken des neder-ghedrukten gronts over sich ghetoghen zijn Zoo vind ghy in dese nieuwe viercant/ dooz de teghenwoordige getogen dwerschlinien/ nae der lenghte van alle hoecken des voozhoofts / ooghbraen/ooghen/neuse/ooren/mondt en kinne. Daer nae vaert eerst upt het in-ghetoghen aengesicht des neder-ghedrukten gronts / upt alle hoecken en eynden der neuse/ooghen/mont/kinne/ooren/voozhooft/hals/hooft en wat noodigh is/ met rechte heele linien over sich / in den bovensten gront toz de dwerschlinien/ daer by en daer tusschen elc dingh bevonden zal werden/waer dan die plaets en eynde eens jehelijcken dinghs ghetrocken wort daer in zal men dan de ghestalt linien des aengesichts trecken/zoo bevint sich de voozwendinge gantsch recht/ Hier toe behoort een die vlijtigh is en die dit te recht gebuynt/ daerom hebbe ic een alsulcken aenghesicht af-gheteckent/en hier nae vooz ooghen ghestelt.

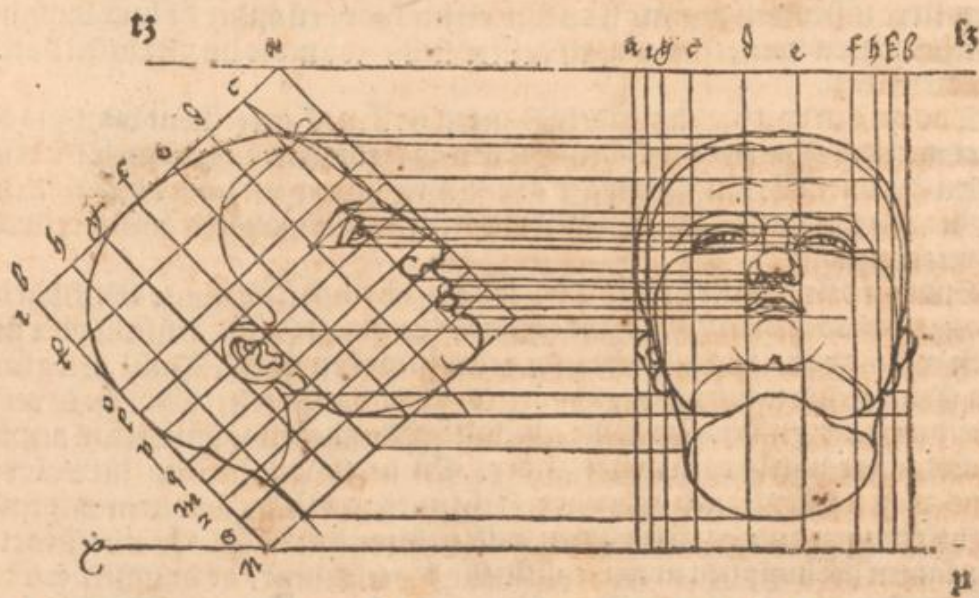
Ghelijckerwijs als ic dese boven-ghemelde aenghelichten op een syde gewepnt hebbe/ alzo wil ickse teghenwoordigh na der syden met de kin over sich rechten/ en met het hooft achter sich nepghen/ en dan zien hoe het van voren aen te zien is/ dan moet ghy alzo doen: Neemt het viercant des van besyden ziende aengesichts / met allen haren in-hout/ ende stelt het op den ondersten hoek/ op de dwersschlinie r. p. en onder met den voorsten hoek by de kin recht over sich. Daer naer set op den bovensten hoek deses viercants een heele dwersche linie r. s. teghen de onderste r. p. tusschen de twee heele dwersche linien/ moeten boven ende onder de twee hoeken des van besyden ziende viercants/ over hoeks begrepen werden. Daer nae maect op de syden des van besyden ziende aengesichts/ tusschen de twee dwersschlinien/ het over sich ghewende aenghelicht/ van voren ziende in syne breete/ gelijc als voor beschreven is / doet dan ooc alzo: Set tusschen de twee dwersschlinien met twee rechte linien a. b. de breete des van voren ziende aenghelicht/ ende trec daer in de andere rechte linien c. d. e. f. g. h. i. k. als sy voor beschreven en daer tusschen na de breete alle dinghen ghedeelt zijn.

Daer na trec met den Overdragher / met het besyden ziende opgherechte aenghelicht / met heele dwersschlinien / alle dinghen daer over in het viercant des van voren ziende aenghelichts/ van de hooghte des hoofts/ stern/ oogghbraen/ nose

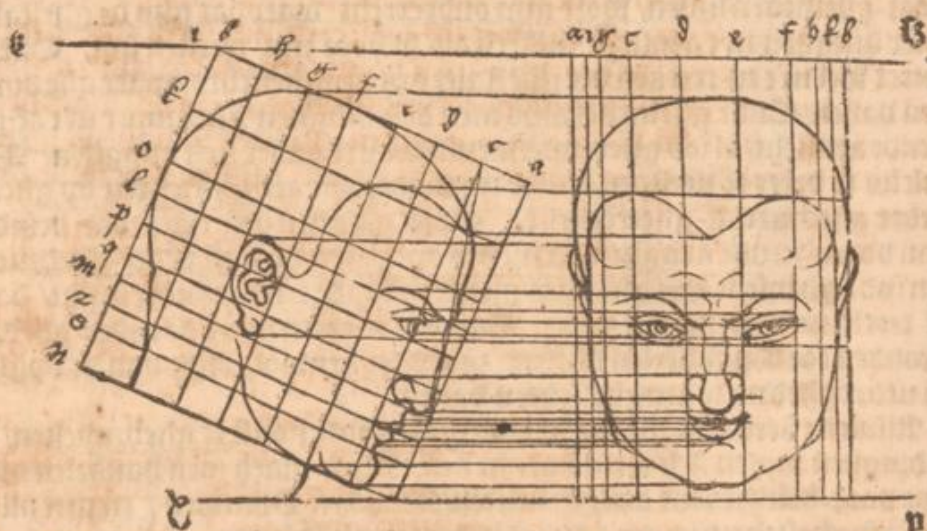
neuse/dooren/mont/kinne/hals/ en al wat noodigh is. **W**e dese ghekruppte
dooz-ghesneden linien/ wort ghy onderrecht/ waer dat ghy de ghestalt-linien
aller dinghen in't aensicht/ anders als sy vooz zijn/ trecken sult/ Daerom bes-
merct wel in't in-trecken der ghestalte des aenghesichts/ waer alle dinghen he-
nen vallen/ Ende ghelijckerwijs men dese dinghen ghebruyct in't af-gheteec-
kende aensicht/ alzooghebruyctmense ooc in't onder sich buyghen. **M**aer om
sulcks te beter te verstaen/ hebbe ic tweederlepe aenghesichten op gherecht en
neder ghedruct/af-gheteekent. **D**ock moghen dese twee/ van besyden ende
van voren ziende aenghesichten/ des op-gherechten en neder-ghedructen / op
een syde ghewent werden/ Dat gheeft in beyde een veranderinghe/ dat is in't
af-teekenen vyeemt om zien / Daerom moeten maer de neder-ghedructen
gronden tot beyde deelen dienen/ zoo sy teggenwoordigh van de opgherechte
en nederghedructe aenghesichten vallen.

Alsulcke versettinghe der gronden/ is groote konst te ghebruycken/ dan de-
se dinghen wysen sich recht daer in aen. **A**lzo mach men handelen met aller-
lepe vooz-beschrevene aenghesichten/ **M**ans en **D**rouwen / en niet alleen met
den aenghesichten/ maer ooc met het gheheele lichaem.

Ende ghelijckerwijs als men het hooft in een nederghedructen gront leyt/
alzo mach men ooc/ alst noot doet/ het gheheele lichaem in een nederghedruct-
ten gront legghen / maer eer men dat doet/ zal men het beelt buyghen en stel-
len/ zoo men dat hebben wil/ **D**an eerst van alle hoecken en eynden met rechte
nde heele linien/henen af varen in den neder-ghedructen gront.

Ende op dat men te beter verstaen/ hoe de beelden ghebogghen werden/ ende
hoe sy zien/ als mense alzo mach maect/ wil ic eerst den voorsz **M**an van seuen
hoofden langh buyghen/ aen de plaetsen daer hy te buyghen is/ **E**n neem
het onder sich gebucte voorsz hooft/ en set het van besyden ziende op den van
voren ziende **M**an/ zoo wert syn aensicht op syn sincke syde ghewent/ **M**aer
het van voren ziende aensicht/ set ic op het van besyden ziende lijf/ dan den ee-
nigen **M**an moet op tweederlep manieren af- geteekent werden. **D**aer naer
buyghe

buyghe ic hem over te helft vantt weecke/ op syn sincke syde/ zo wert de rechte
 te schouder hooger dan de sincke. Ooc buyge ic den rug-graet op ettelycke
 dwerschlinien op dat het lijf niet met eene heele gestrecte linie gheneyghet wer-
 de/ en strec hem synen sincken arm een wepnigh vooz het lijf/ Maer onder de
 helft vanden gozdel buyge ic hem syn heupe/ een wepnigh op syn sincke syde/
 en laet hem met synen sincken voet onder syn hooft staen/ Maer syn rechte
 been/ strec ic hem een wepnigh op syn rechte syde / en onder de knie buyghe ic
 hem het scheen-been een wepnigh achter sich / zoo moet hy met desen voet op
 den teen staen.

Zoo nu den van boren ziendens Man ten eersten af-geteekent wort/ als dan
 trect men den Man na der syden/ wpt den Overdrager/ dooz de heele dwersch-
 linien/ die daer alle dinghen klaer aen-wijzen/ waer een jeder dingh syn stede
 vindet/ daer in mende ghestalte-linien van nieuws/ ende anders dan vooz/ weder
 in-trecken moet.

Ende op dese manier buyge ic ooc het lebende-hoofds lenghte Wijs/ dat den
 vooz/ Man toebehoort/ maer int tegendeel recht ic haer het aensicht over sich/
 doch wert het ooc op de sincke syde gewent/ als den vooz/ Man/ En ghelijc
 den Man op syn sincke syde gebogen is/ alzo buyge ic het Wijs op de rechte
 syde/ doch met een Vrouwelijcke ghestalte/ ende ghebruyc my daer in met den
 Overdrager/ van het een in het ander. En dese vooz/ beelden/ hebbe ic vol-
 gens af-geteekent/ om u daer nae te rechten/ en wijs daer mede aen/ dat en je-
 der dese dinghen anders en na synen wille gebruycken mach. En merct ooc dat
 ghy samen het buyghen in een jeghelijcke dwerschlinie / de dinghen zoo veel
 sy lijden kunnen om wenden meucht/ op welke syde ghy wilt/ Dat moet ghy
 alzo verstaen: zoo den Man met syne sincke schouder neder teghen de heup
 gheboghen is/ meucht ghy ooc de selve achter sich wenden / en de rechte vooz/
 alzo dat het lijf daer tusschen niet gaet. Dit alles meucht ghy wyder ghe-
 bruycken als het hier beschreven is.

Zoo

Alzoo nu ten weynich aenghesept is/ de van voren-ziende beelden op beyde syden te buygen/als dan wil ic u de voozste na der syden voozwaert en achterwaerts leeren buyghen. Zoo moet het beelt eerstlijck na der syden te maken/ vooz-ghenomen werden/ Daerom als ic boven den dicken/ starcken Man en syn Wyf/die ic in t eerste Boeck ghebeydet hebbe/ alzo wil ic ooc des selven Boecks lesten Man en Wyf van 19. hoofden lenghten buyghen/ op dat men hem dooz te veel dicken en kozten/ en hem te veel langhen ende dunnen/ de onderschept zien kan.

Ten eersten stel ic dese vooz 10. hoofden lenghte/men strecke op synen rechten voet/maer den sincken trec ic achterwaert/ zoo gaet het een deel der billen met/en buygh in de knie het scheenbeen achterwaert / also dat hy met den selven voet op den teen moet staen. Daer nae hef ick aen met de dwerscline van den navel/en buygh den rug-graet achterwaerts / van punct tot punct/ ghelijck een boghe/ En by de hooghte des halskups/kome ic weder vooz dat ic die oprechte linie daer aen men staet/te rugghe laet/en buygh dan den hals voozwaert/en het hooft onder sich gheneyght en wel voozwaert hanghende/dan onder den sincken voet en den rechten arm/ die hem achterwaert gestrect zijn/maken dat het beelt in de waghe staet.

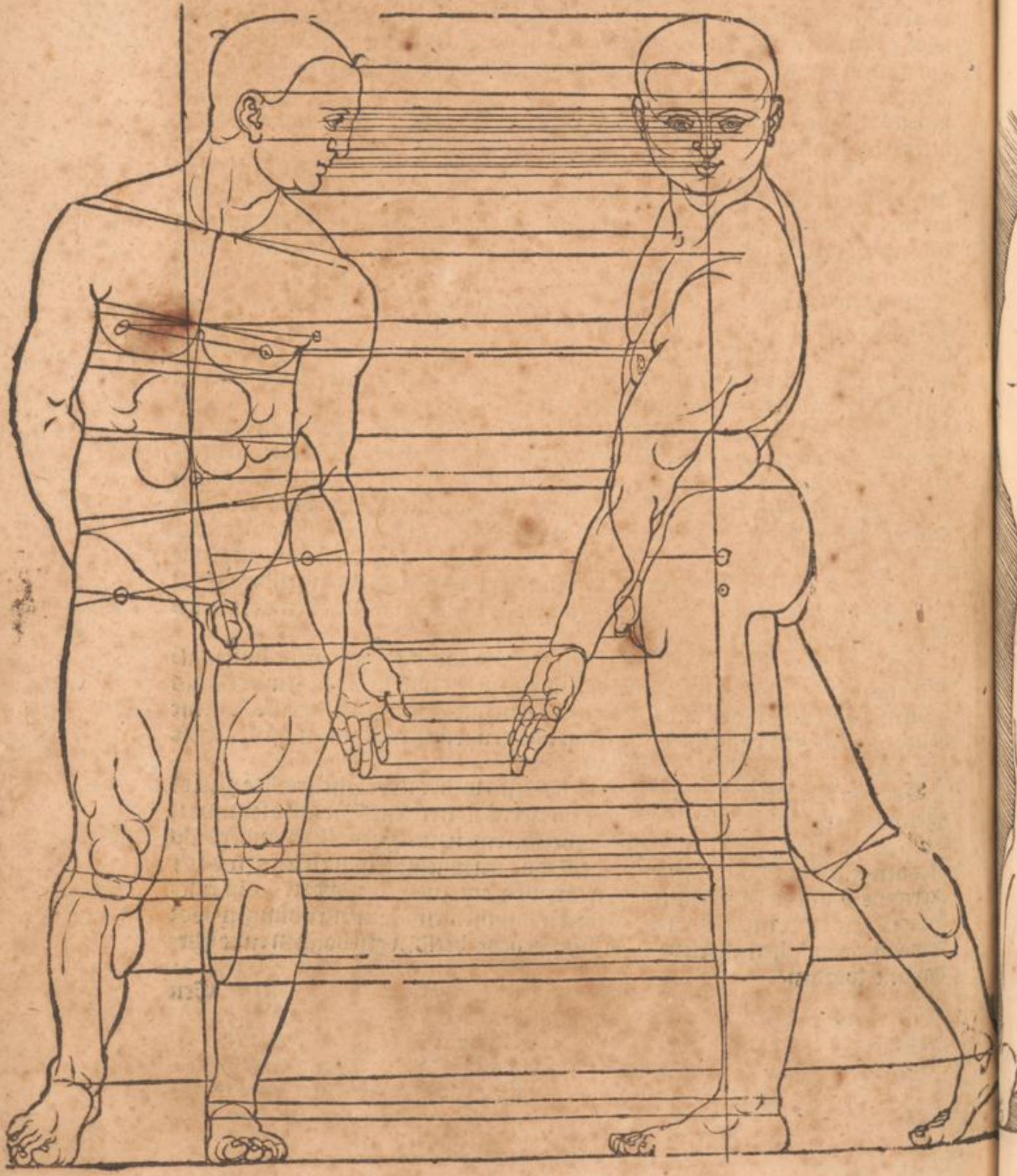
Daer het Wyf wil ic naest haren vooz 3. Man/ in ettelijcke dingen contrarie buyghen/namelijc alzo: **W**t het weeteke ober sich buygh ic haer achterwaert/van eynt tot eynt/tot in het ghewzicht/en streck haer den rechten arm oock achterwaert. Daer nae wederom uyt het weeteke tot het eynde der heupen/buygh ic haer de billen achterwaert. Daer na uyt het ghelijc der heupen/set ic haer het bovenste van t rechte been met de knie/ vooz de rechte linie daer het beelt aen staet/ Daer onder de knie set ic het scheen-been achterwaert/ alzo staet het Wyf ooc in de waghe/dan ic trec haer den sincken voet voozwaert/dat sy daer met op den teen staet.

Daer na trec ic uyt den Oberdraghet/met de dwersche ghelijcke linien/alle hooghte en leeghte der veranderde dingen/ in het van besyden ziende Wijs lijf/ in het van voren ziende beelt/en maec dan alle bzeete des lichaems/ ghelijc sy vooz beschreven zijn/ende buygh haer de heupen een weynich op de rechte syde/zoo wert daer een ander ghestalte uyt.

Daer na trec ic de ghestalt-linien des Wijs weder in de ghestreckte ghetoghen verkeerde linien/alzo ghy hier na ziet af-geteckent. Dit alles schrybe ic u tot een by-voeghsel/zoo dat ghy de beelden na u wel-geballen/ anders als hier aen-ghesept is/buyghen meucht/Dan men machse setten en leggen/doch niet anders als de lewendighe toe en laten/en ooc ghebeydet wort. En ghelijc ic in dese twee beelden/ dicken/kozten/langhen en dunnen/te buygen vooz neme/alzo moghen allerlepe vooz-beschrevene beelden gheboghen ende ghehandelt worden.

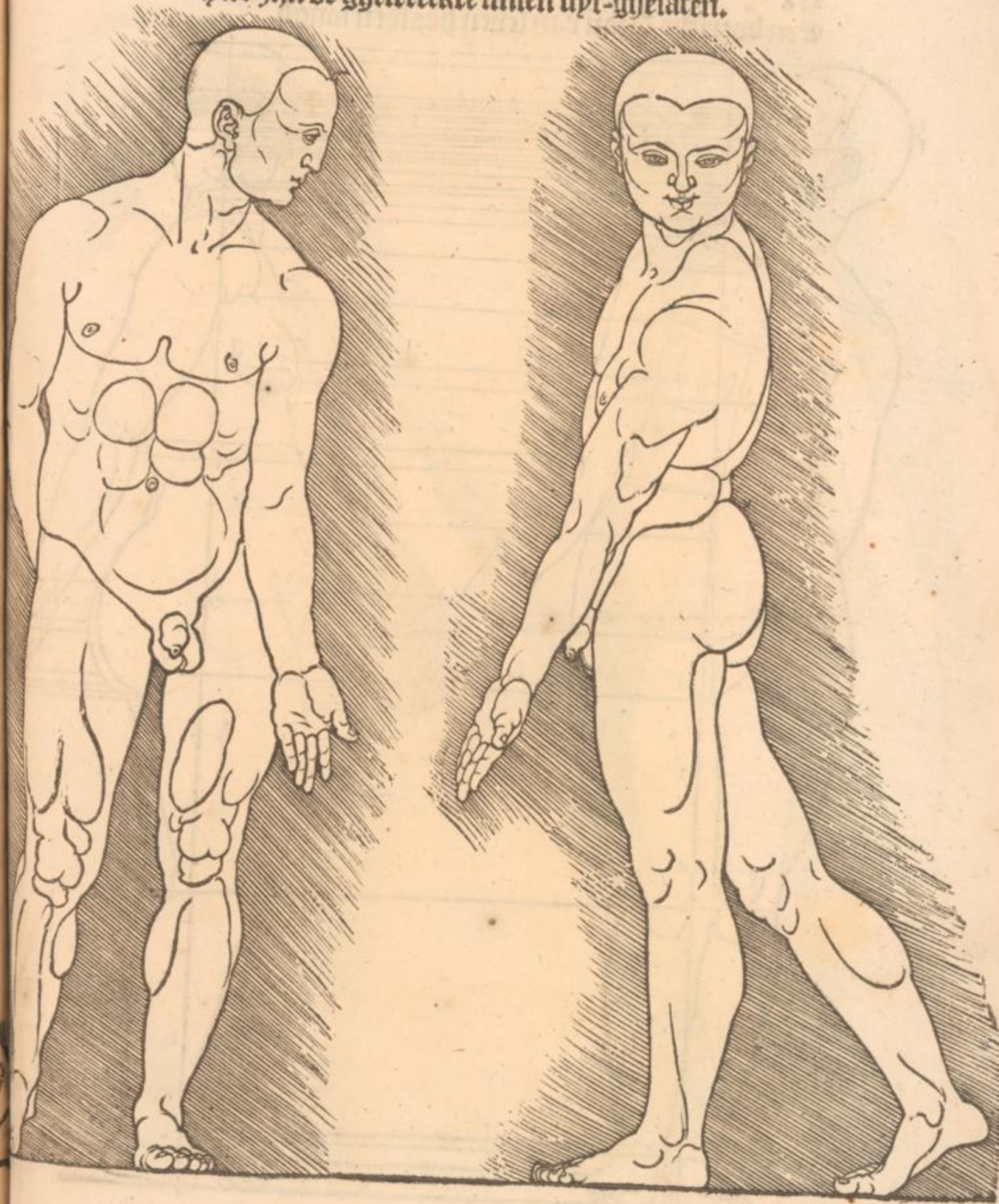
En

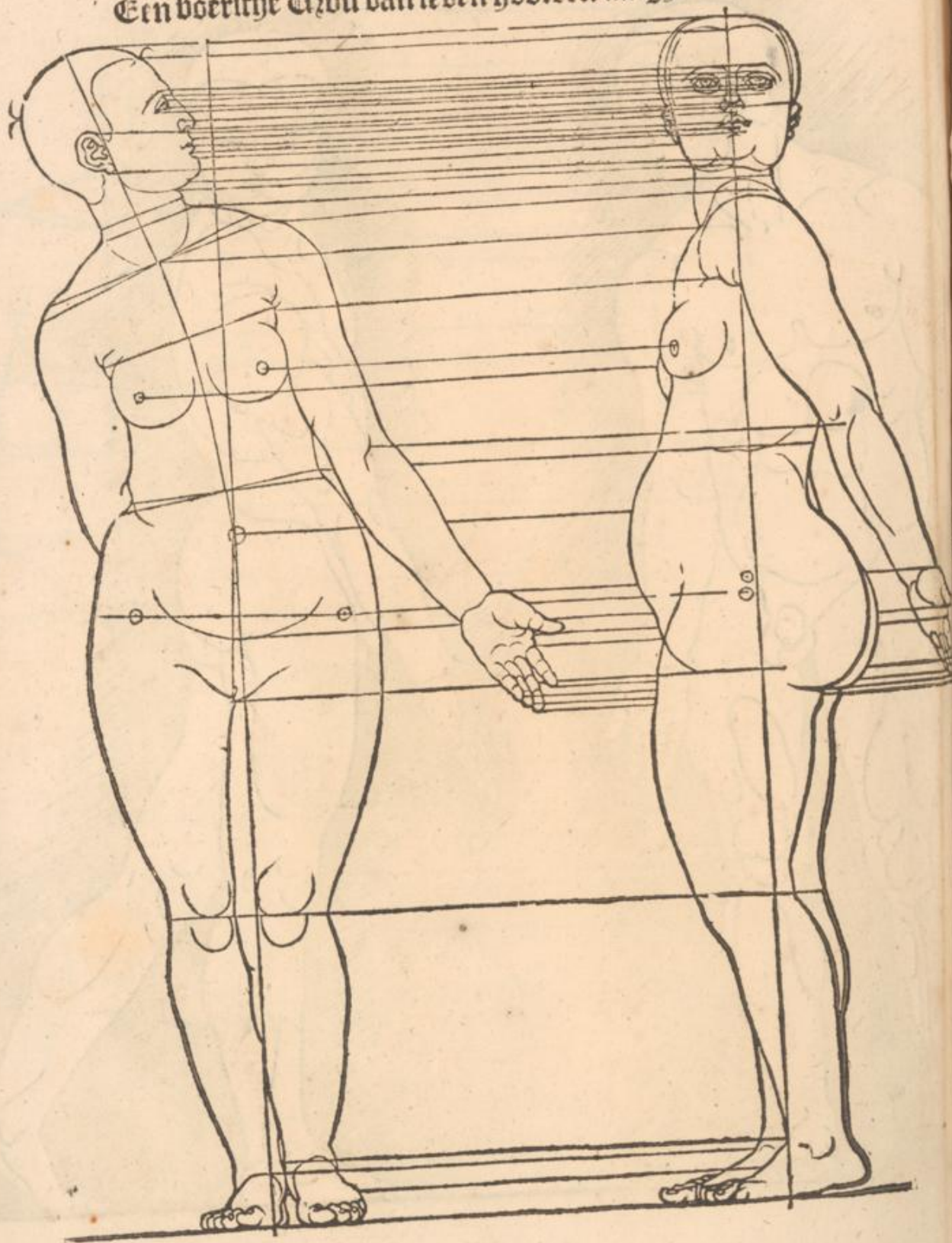
Eenen Boerschen Man van seven hoofden langh.

van de Proportie des Menschen.
Hier zijn de ghestreckte linien uyt-gelaten.

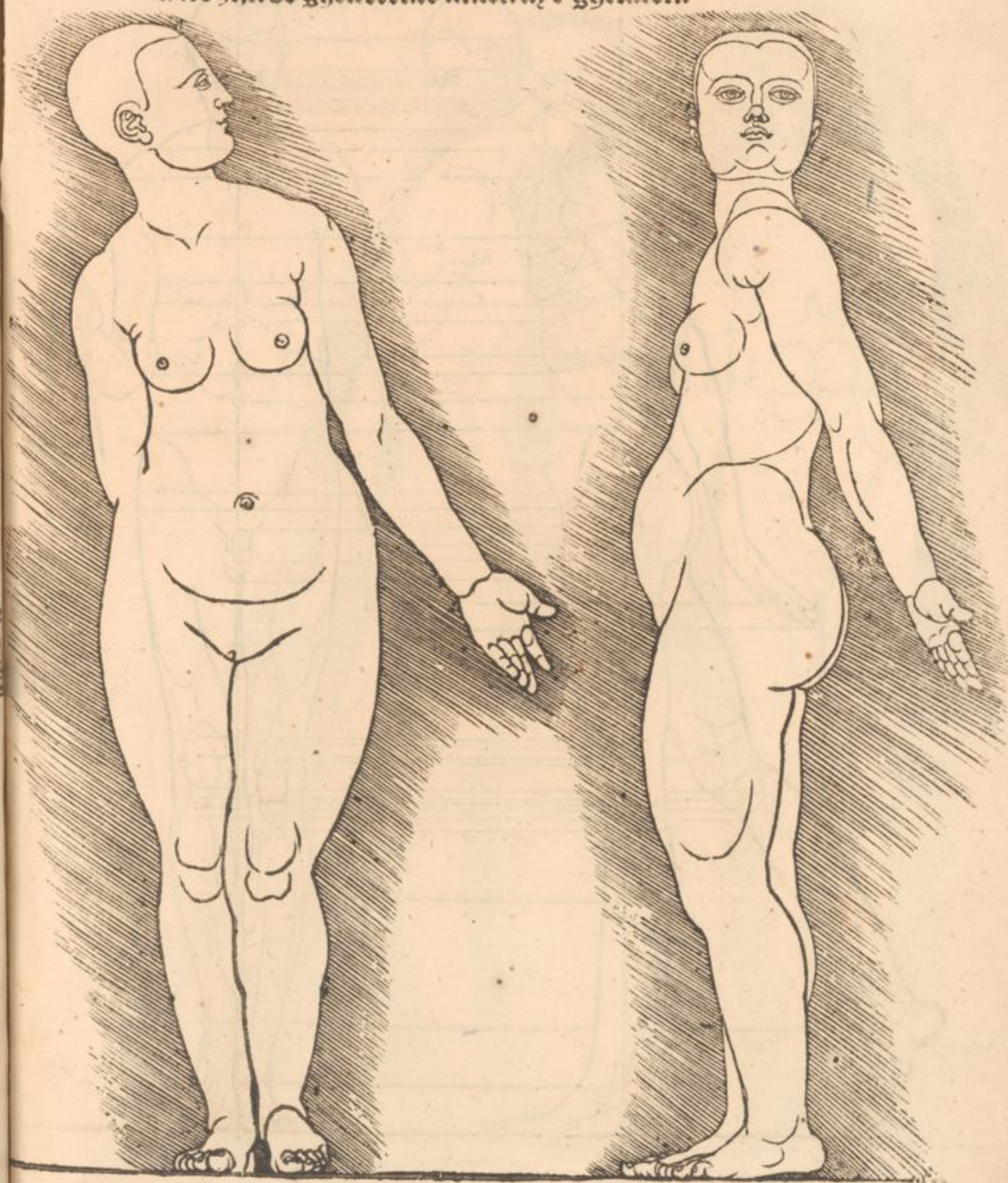
233

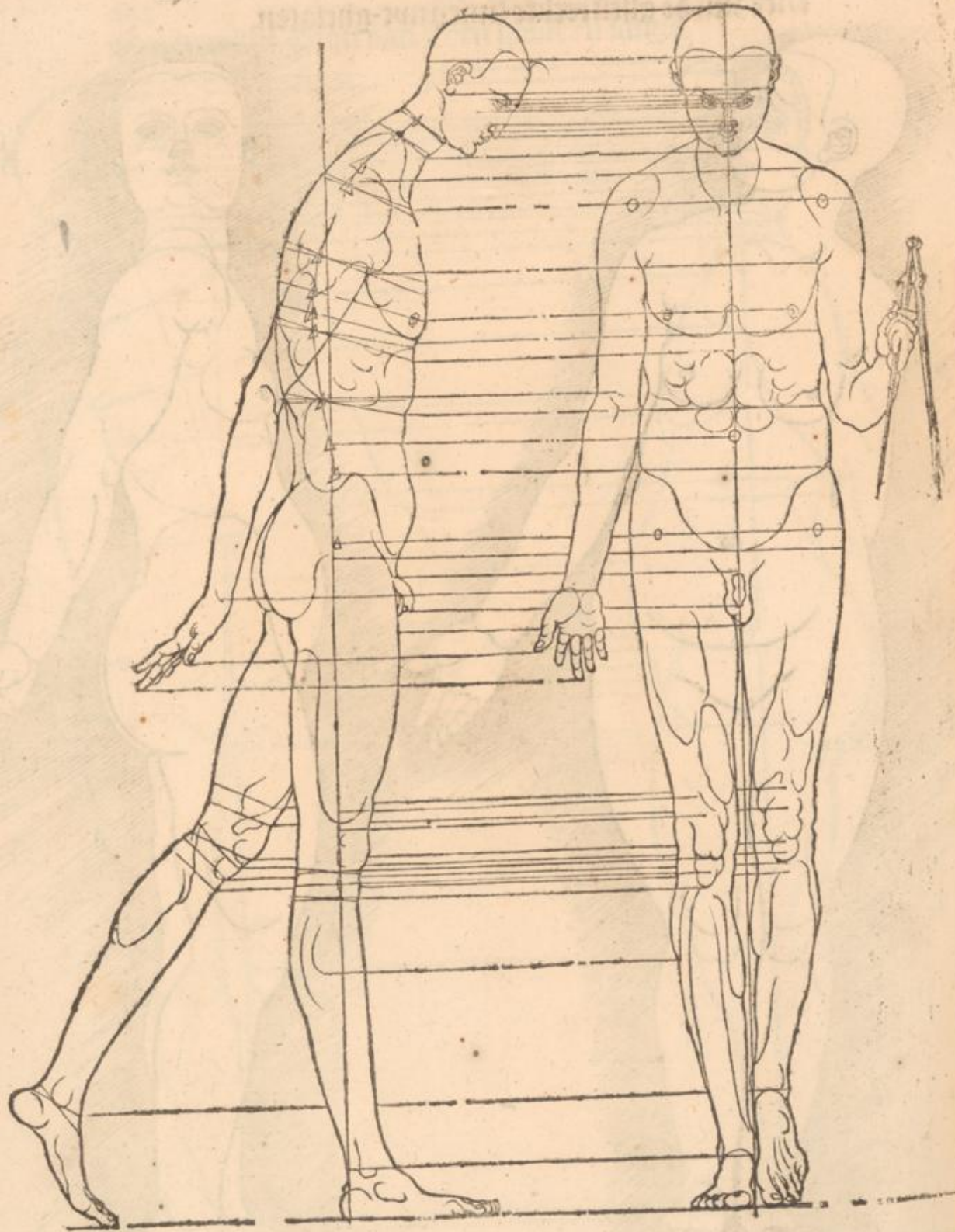

van de Proportie des Menschen.
Hier zijn de ghestreckte linien uyt-ghelaten.

235

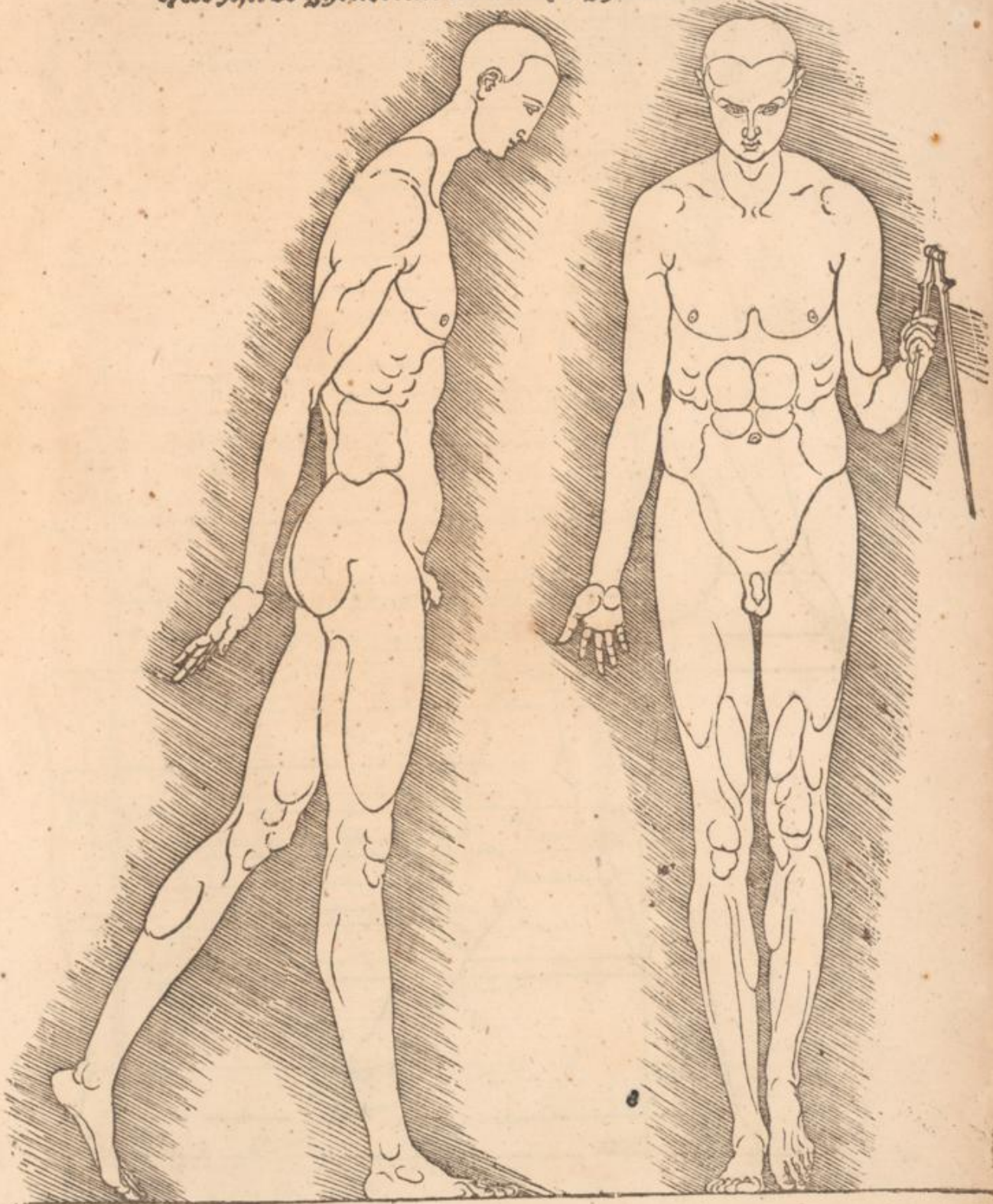

38

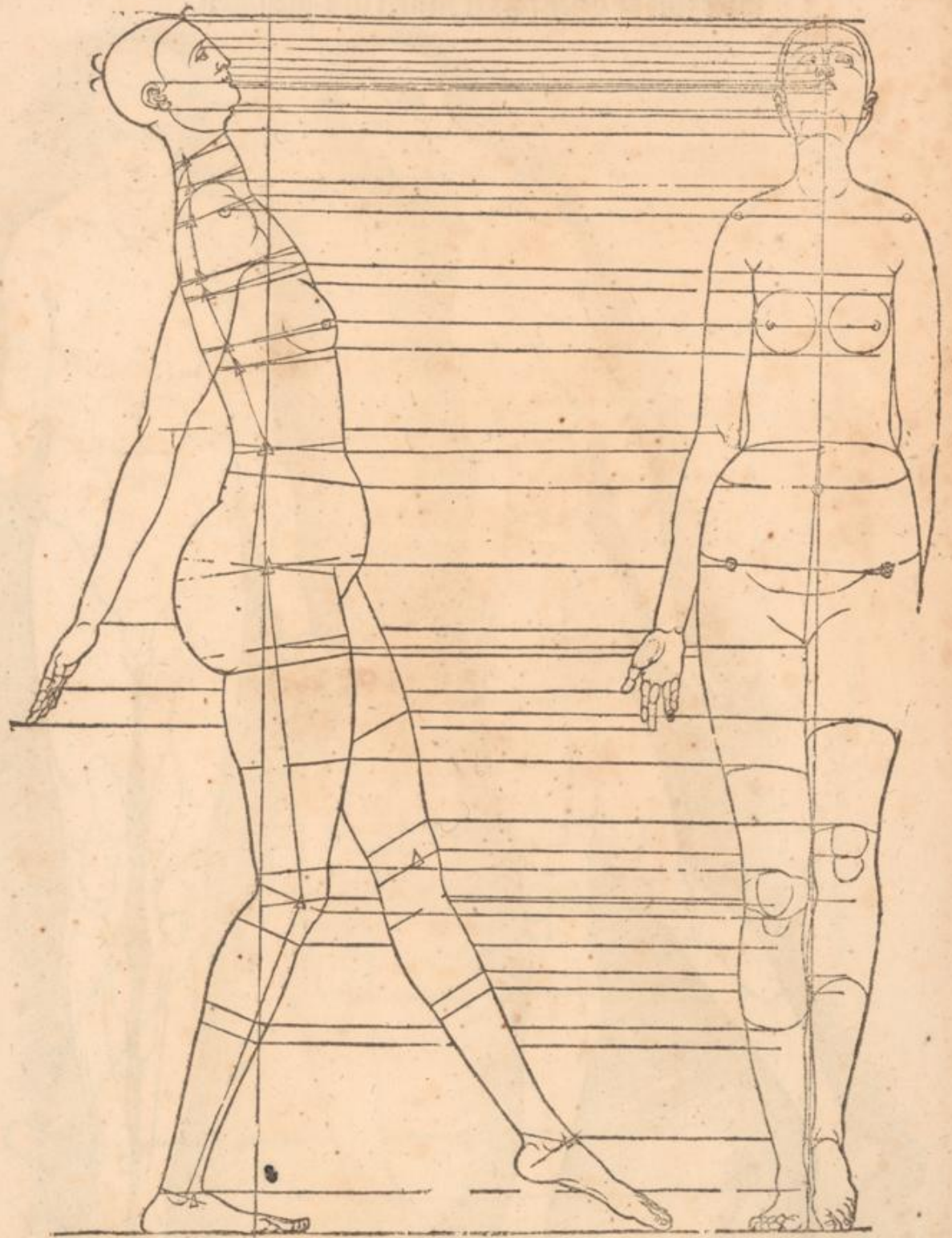

van de proportie des Menschen.
Hier zijn de ghestreckte linien uyt-ghelaten.

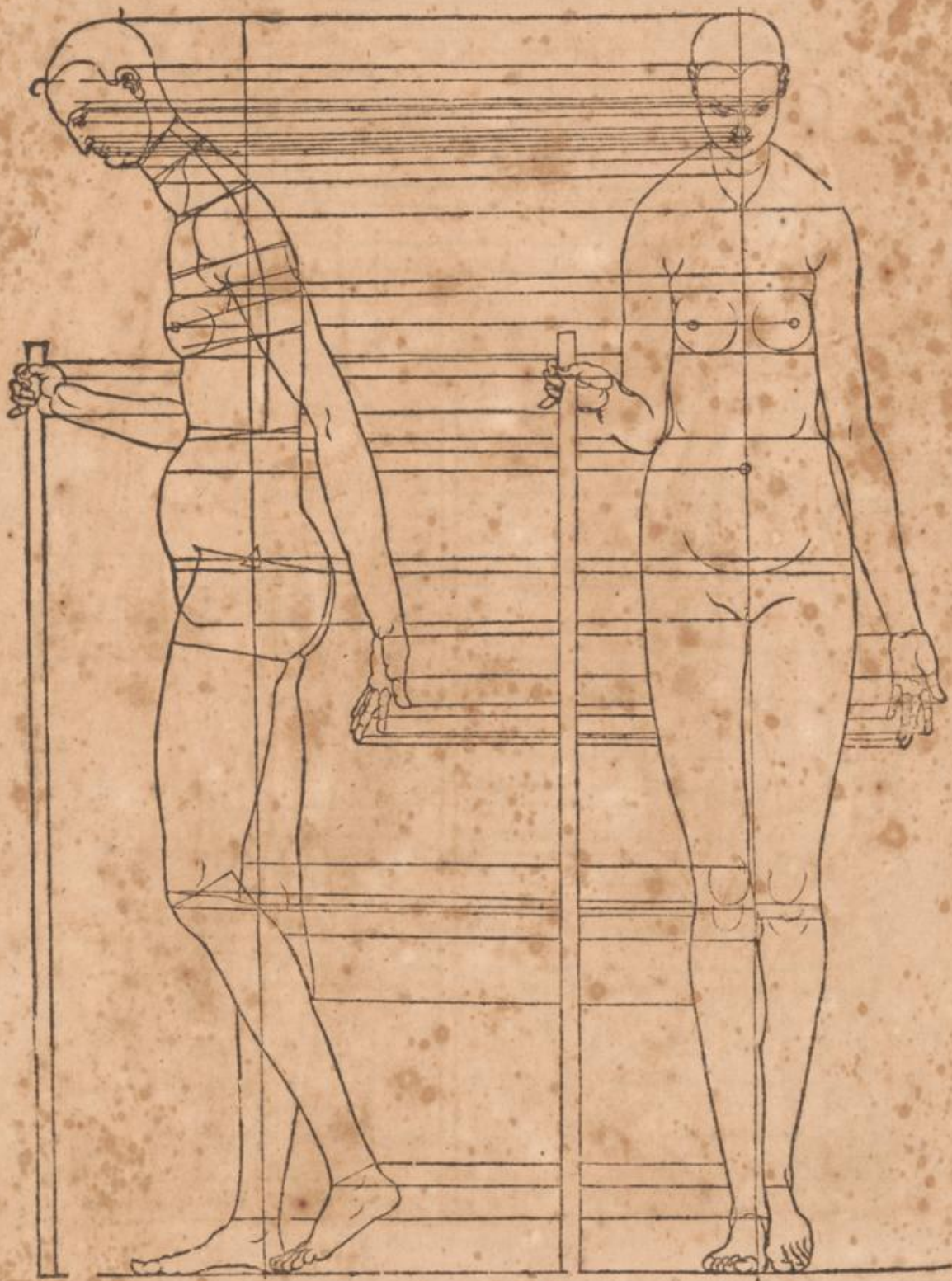
237

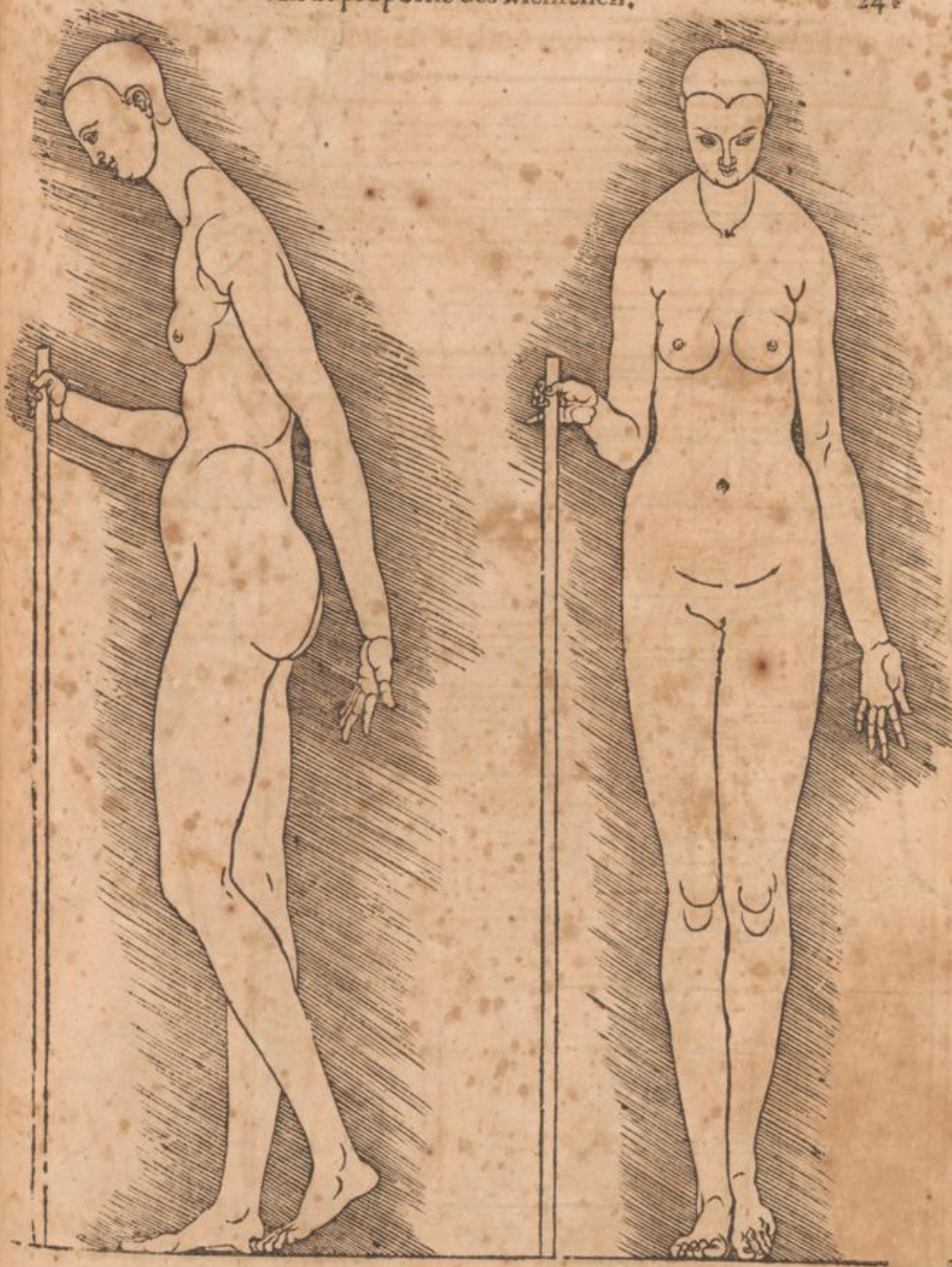

31

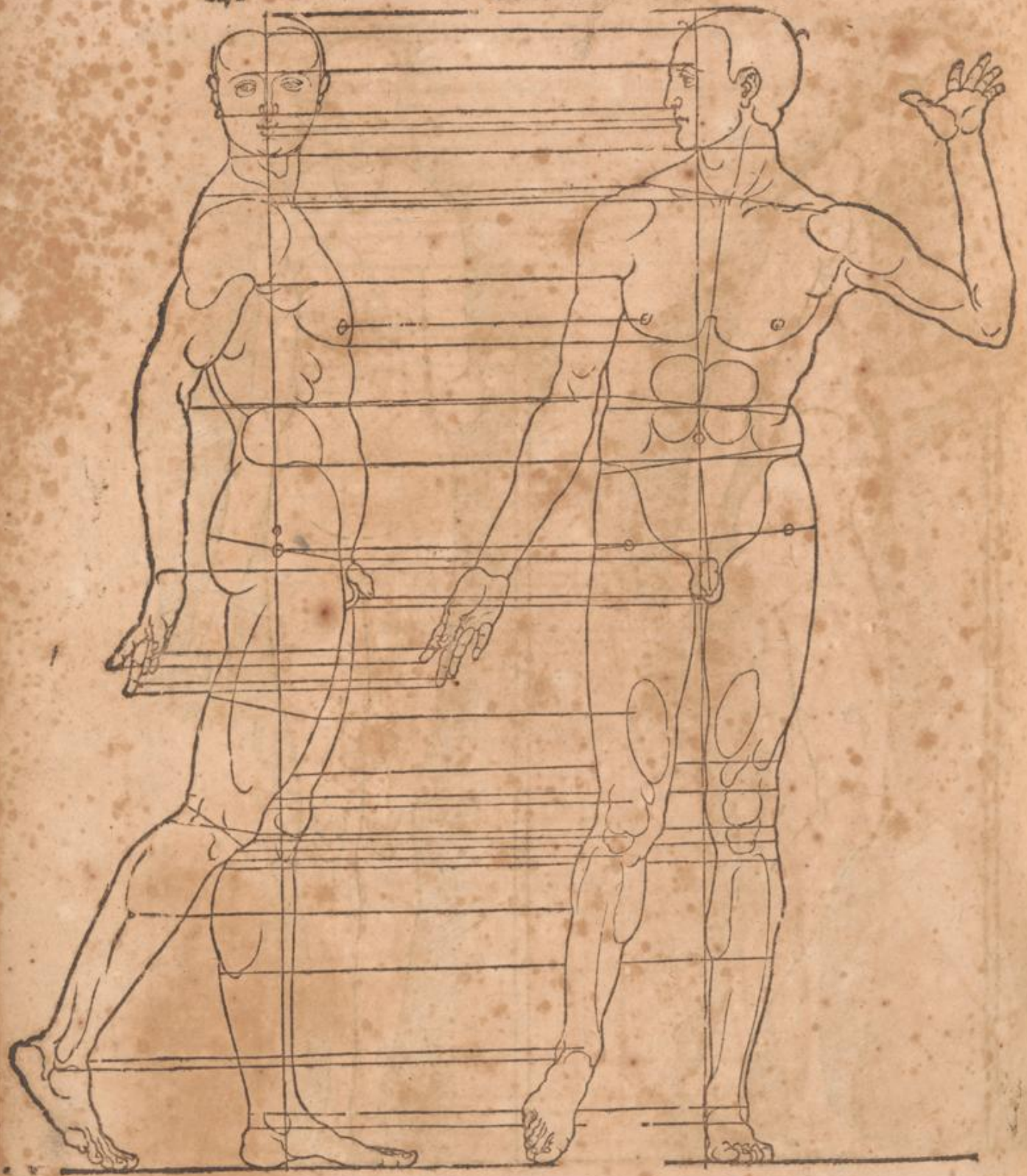

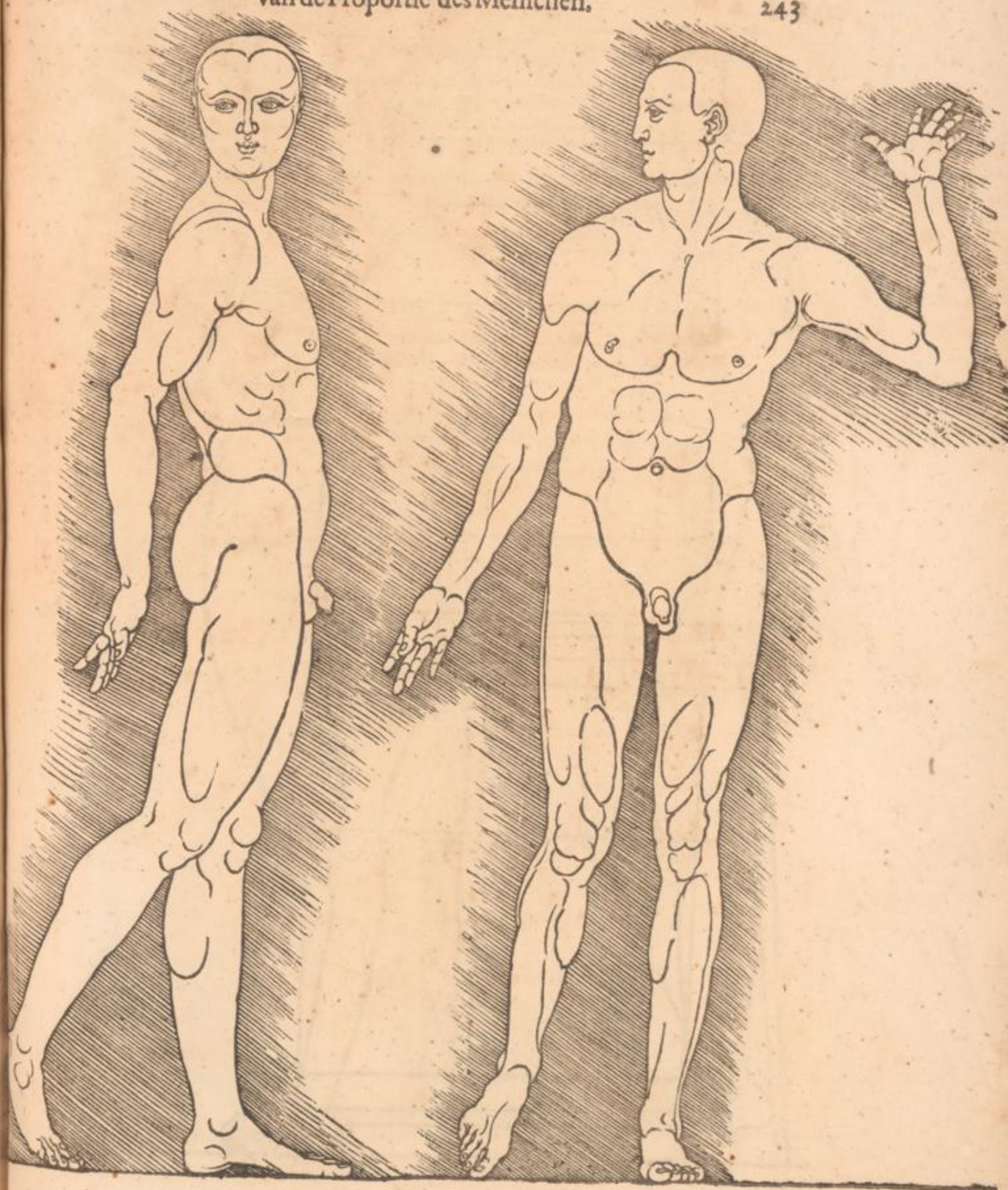
Even als de voorsz beelden / syn oock de na-volghende gheboghen.

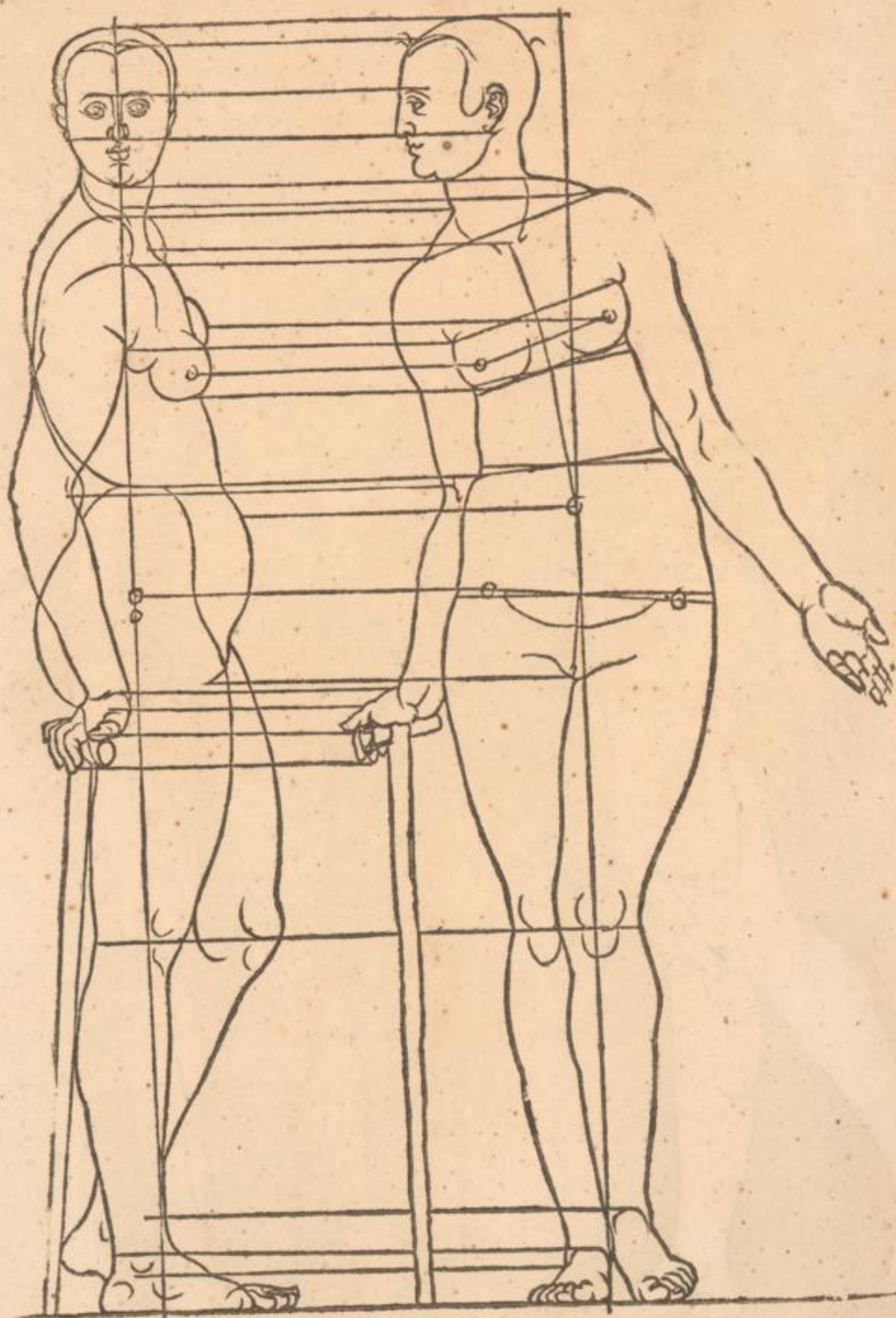

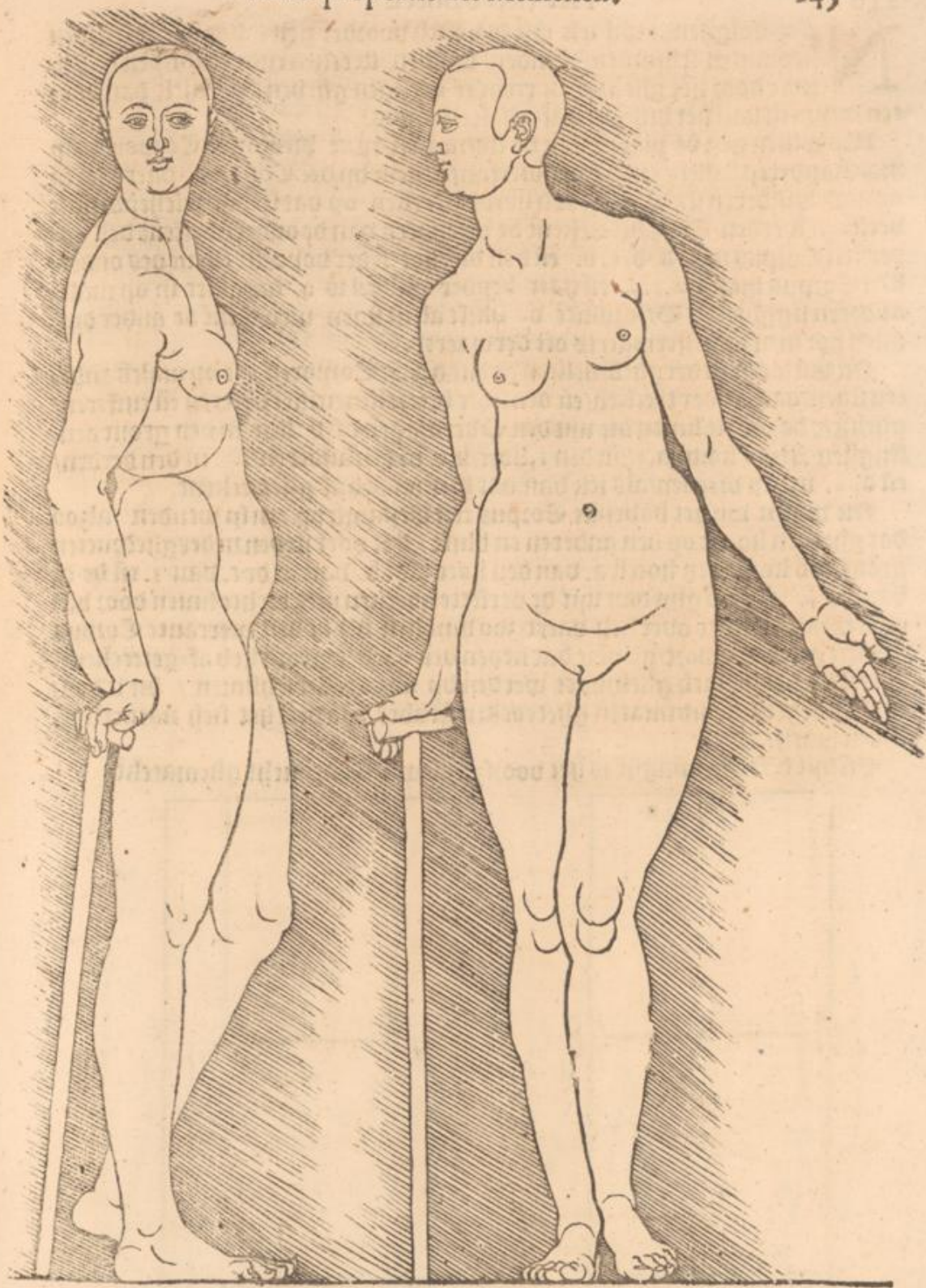

¶ iij

Ner-volghende wil ick een weynich voordr zien / hoe ick de beelden kronnen / schuyben / wenden / winden / strecken ende krumpen mach / ende door het ghebruyck recht te verstaen gheven / gheijck dan voor een weynich van het buyghen af-gheeteckent is.

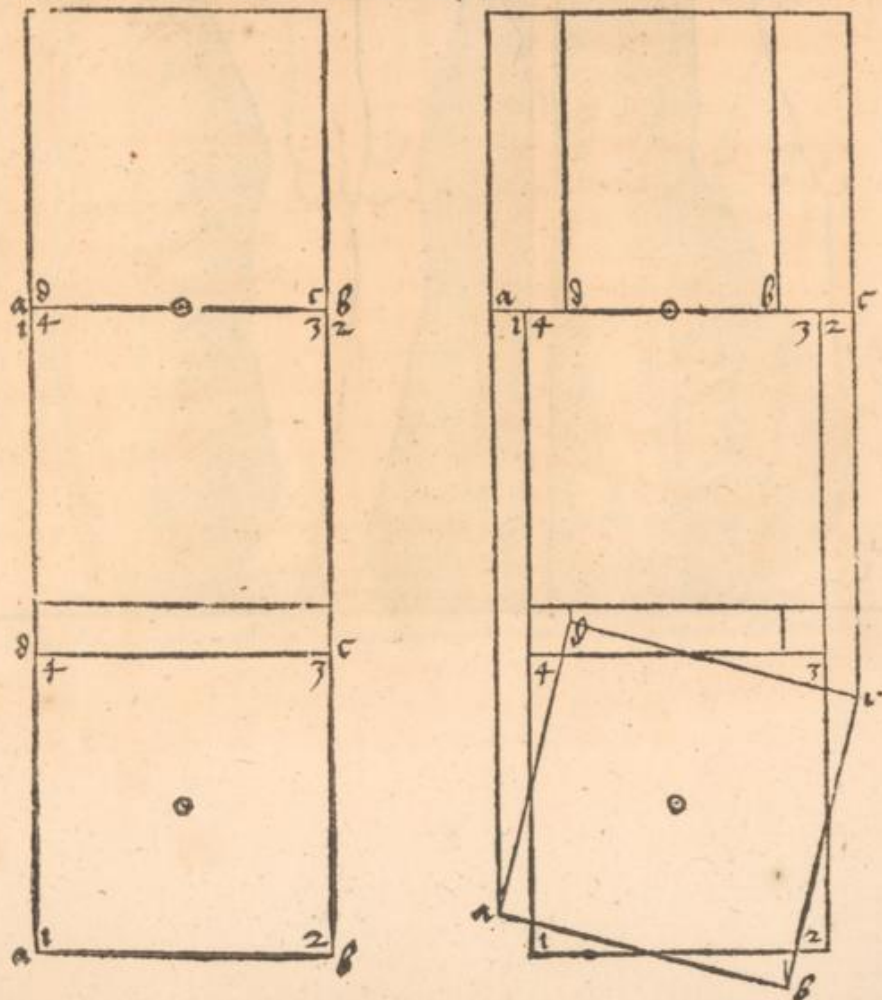
Wy willen aen de plaets van de lidmaten twee viereante Corporen op malckanderen stellen / ende twee viereante effene by de Corporen / daer met sy op malckanderen staen / en elcken hoec beteecken / op dat sy onderscheydentlic verstaen werden / Daer beteeckent de vierhoeck van de onderite effene des oppersten Corpus met a. b. c. d. en den vierhoeck der bovenste effene des ondersten Corpus met 1. 2. 3. 4. en haer beyder middel is o. daer met sy op malckanderen ligghen. Dese punct o. blijft altyt staen / men went de ander dinghen hoemen wilt / herwaerts oft derwaerts.

Nu wil ic een nederghedruycken gront der 2. Corporen die op malckanderen staen / daer onder trecken / en den hoec beteeckenen met letteren en cijfferen / ghelijck de rechte linien die uyt den Overdrager afvallen in den gront aenslijghen / Alsoo komt a. 1. in den 1. hoec / b. 2. in den anderen / c. 3. in den derden / en d. 4. in den vierden / als ick dan dat hier na heb af-gheeteckent.

Nu willen wy het bovenste Corpus een weynigh op een sy wenden / alsoo dat gheenen hoec op den anderen en blijft / dat doet in den nederghedruycken gront / zoo komt den hoec a. van den hoec 1. de b. van 2. de c. van 3. en de d. van de 4. Zoo ghy dan uyt de versette hoecken met rechte linien door den Overdrager weder over sich vaert / zoo vint sich het boven viereante Corpus zoo het ghewent wort / gelijck dat neven den naesten gront heb af-geteckent.

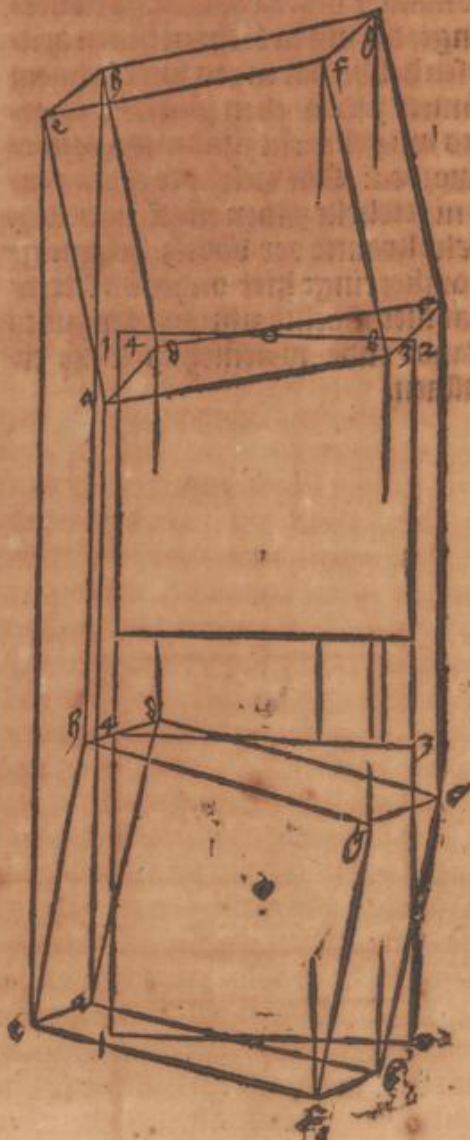
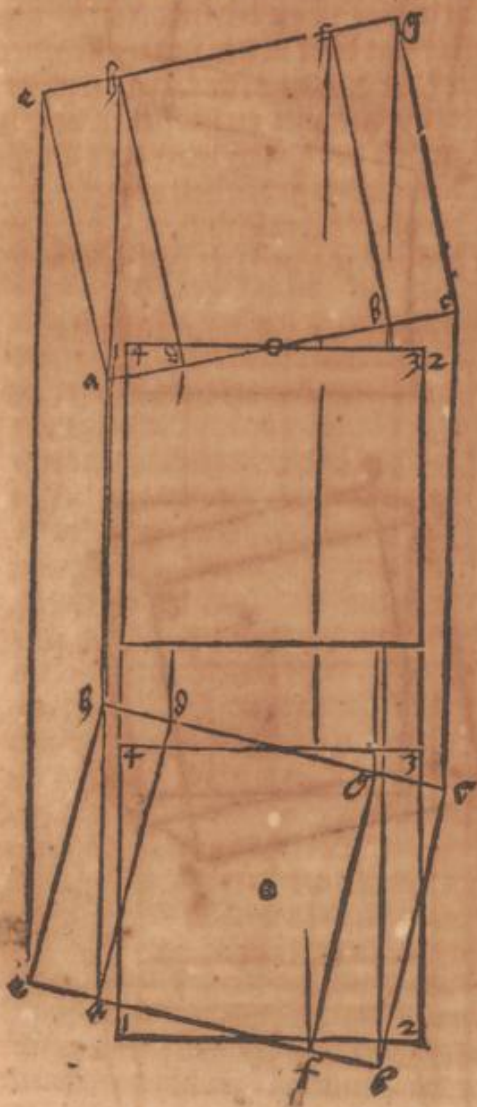
Het wenden mach ghebruyct werden by allen dwerschlinien / die ic door de Menschelijke lidmaten ghetrocken hebbe / zoo veel het sich natuerlijck lijden mach.

En uyt dese meyninghe is het voorsz ghewende aensicht ghemaect.

Als nu den vorigen quadraet omgewent is/ also dat de hoecken van malcs
 anderen gekeert zijn/ soo sal een Student van dese saken oock een buginghe
 versoeken/ dat de zijden gebogen worden/ en terstont in het ondergeworpene
 fundament ooc een afreckinghe versoeken. Maer op dat die hoecken in dese
 neder treckinge bekenntlic syn/ so sullen op het opperste black velt vanden hoo-
 geren quadraet sommige letteren bygeset worden/ als e. f. g. h. derwijl des lege-
 ren sijn a. b. c. d. Welcke dingen so ghy niet voleynt hebt/ soo sal van allen een
 sodanige figu. r wtcomen/ als van ons hier onder gestelt is/ verclaert int fon-
 dament niet een veranderingh van rechte linien/ welke dooz behulp des over-
 dragers plegen also doozgetrocken te worden.

Als d'ar na den hoogere quadraet omgewent/ gelijc wy aenghewesen heb-
 ben/ en op tweederley manier op een zijde gebogen is/ so salment op de derde
 manier tegen het hooger quadraet boven opwenden/ doch also dat het punct o
 onbeweetchlick blyft/ ten waer dat het eenich noodich ghebruyck beweechde.
 Also zal dat quadraet gewent en te gelijc gebogē worden/ als des fundamenta
 onderdruckinge/ dooz behulp des Over-dragers uyt gecomen is/ so sal het een
 sodanige figuer sijn/ als dit onder gestelt exempel begrijpt.

12

615

den
ach/
1002

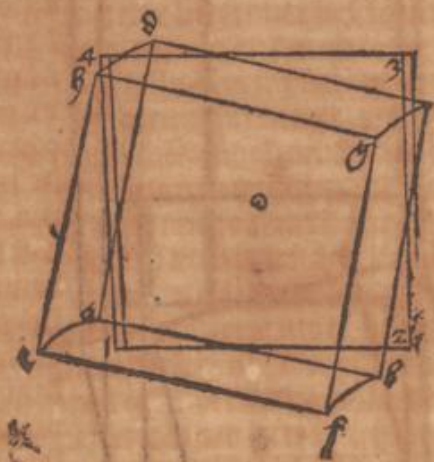
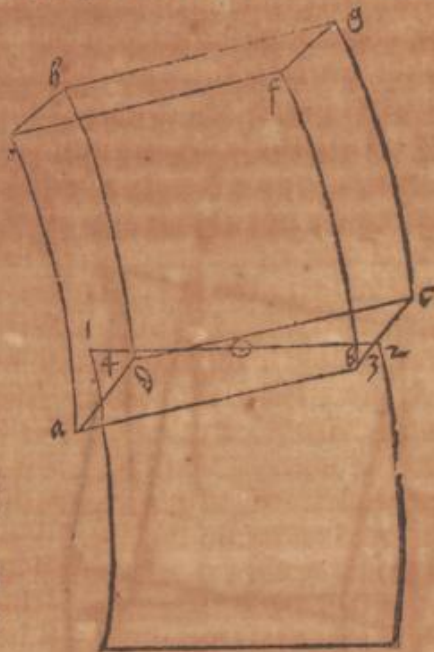
op
et sy
atic
op
der
alc
du

de
en/
ren
den/

300
cten
e d.
den
pus
ent.
1002
ijck

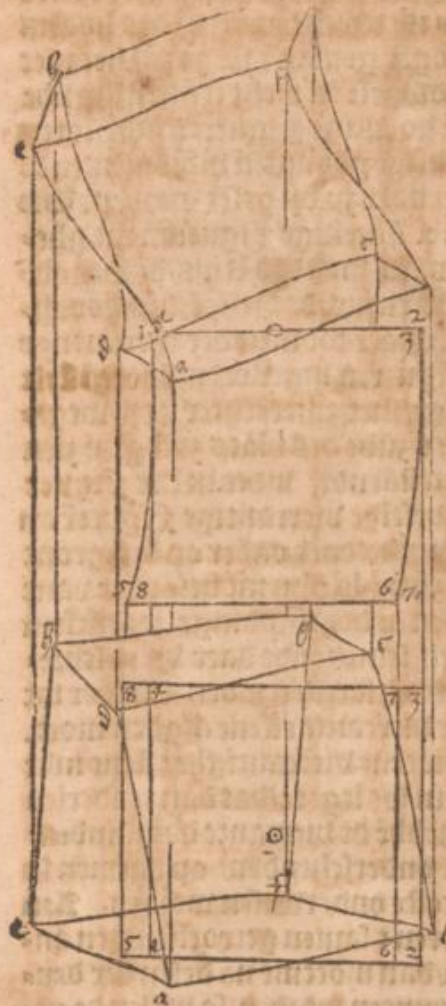
Gelijc dan uyt onse vorige leer/als twee quadraten op malcanderen gelet/
die wijse der omwepndinge en buygginge vooz ofte achterwaerts en op een sy-
de heeft connen verstaen worden also moet men weten dat des onderste qua-
dracts handeling moet gebuyckct worden. Ende als men eens can bewegen/
dat het ander stil blijft/also can men se beyde beweghen/nadien het ghebruyck
ende de sake eyscht. Maer zo nemant dese saken also beschreven heeft/alsoan
wort gezien een wonderbaerlike dooz malcander loopinge der zijde/hoecken
effen velden inden staenden ende neder gedruckte lichamen/als men zien mach:
Want aen ettelicke plaetsen worden de lichamen op malcanderen geleyt/ aen
andere plaetsen schijnen sy van malcanderen geboert te worden: Welcke din-
gen alle in vele saken comen/ zo worden rechte ende krommen te samen be-
speuret/waer wt comt/ dat een deel af-
genomen/ een ander deel moet byghe-
daen wordē/ op dat de afscheyde deelen
weder verbult worden.

Boven dit moet men weten/dat even
sulcke manier van kromminge en ver-
keeringe/die wy in rechten linien aen-
gewesen hebbē/soe in een weec lichaem
met linien/zijden/ even plaetsen/ na je-
mants wil gebeucht zijnde/ can bruyck-
lick worden: Om welke te verclaren/
zal ic in ettelicke zijden en effene velden
ettelicke kromte der vooz. buygginge
ende omkeeringe hier onder by setten/
op dat niet mochte zijn/ dat ymandes
verstandt ende wetenschap koste te-
ghenstaen.

Als nu dese onderscheydingen van kromminge ende andere bewegingen verstaen zijn, so ist die omwindinghe noch ober/ wiens wetenschap te versumpen is. En dese omwindinge comt in der zijden linien/ van hoeck tot hoeck getrocken zijnde/ met welcken ooc te samen een effene zijde somwijls omghekeert wort/ welke manier niet bescheyden is van de voorste kromte boven aengewesen/ behalven dat de omwindinge de linien vermenghet/ die schuens-wijse getrocken worden. Dese omwindinge meucht ghy brypcken also ghy wilt/ daer door geen dunck syn voorste gestalt schijnt te behouden. Desgelicks so ghy dese omgewonde saken nederlecht/ so schijnt veel een ander gront/ als men in dese ondergelette figueren zien can.

Want het is noodich/ dat des Figuers veranderinge eenen anderen gront veroorzaket/ alwaer men weten moet/ dat de dingen so omgekeert sullen worden/ inde nederreckinge moeten verkeert wordē/ waer af de figuer verhooght wort/ maer daer die ghebrypcht zullen worden/ die moeten gebrypcht worden. Waer wt sy in de nederdruckinge afgelaten worden.

Maer dat ick twee quadraet corpora in dese saecken aenwysingen ghebrypcke/ daerom zal niemant meynen/ dat het niet oock andere figueren ghebeurt. Want dese eyfthen niet altyt ghevierde Figueren/ maer somwijls ooc verhevene ofte lange/ en ooc van vele zijden/ na eyfch des deels en Figuers die afgheteyckent zal worden/ waer door het comt/ dat noch zijden/ noch effene/ noch hoecken/ haer gelykheyt ofte rechtheyt behoudē/ noch yet wat van allen saecken zich zelve effen in een corpus schijne. So ymant dese dingen te tracteren zal voorzghenomen hebben/ die zal verstaen/ dat ick van dese saecken niet verloren mentie zal ghedaen hebben. Maer het is al eenderley manier die op alderhand veranderde Figuerē te krommen/ en om te keeren met de ghene/ die wy vande quadraet corporibus wtgeleyt hebben. Het zoude ymant dese dinghen natrachtende/ dat heele menschelike lichaem in een hoeckighe Figuer inslypten/ maer in de welc de hoochste ongelijcheyt sy. En deselve zoude het in vele ander saecken brypckē conuen. Want ghy cont alle natuerlike zaken in haren staet afgheteyckent nae 'twars-wijfers der deelen en leden wenden en bryngen/ op een zijde/ voorwaerts/ of achterwaerts. Ende de plaetsen met quadraet ofte hoecke Figueren en de gebeerden eens staenden/ zittende ofte liggenden beelts nae uwen

wil afteyckent. Also meucht ghy inde voorstz. Figuer alle deelen met quadraet afteyckenen/ en dan na u best duncken/ de cromte ende omkeeringe wtboeren. Also zullen de bove gedacate onderscheydinge der oprechtlinge/ te samentreckinge/ cromminge/ omwindinge gebonden worden/ waer wt des wercks manier geopent wordt/ daer door den Studenten deser const niets nutteliker is/ tot zekerheyt die Harmer-stenen wt te houwen/ ofte houten wt te snijden. Aan aengewesen worden.

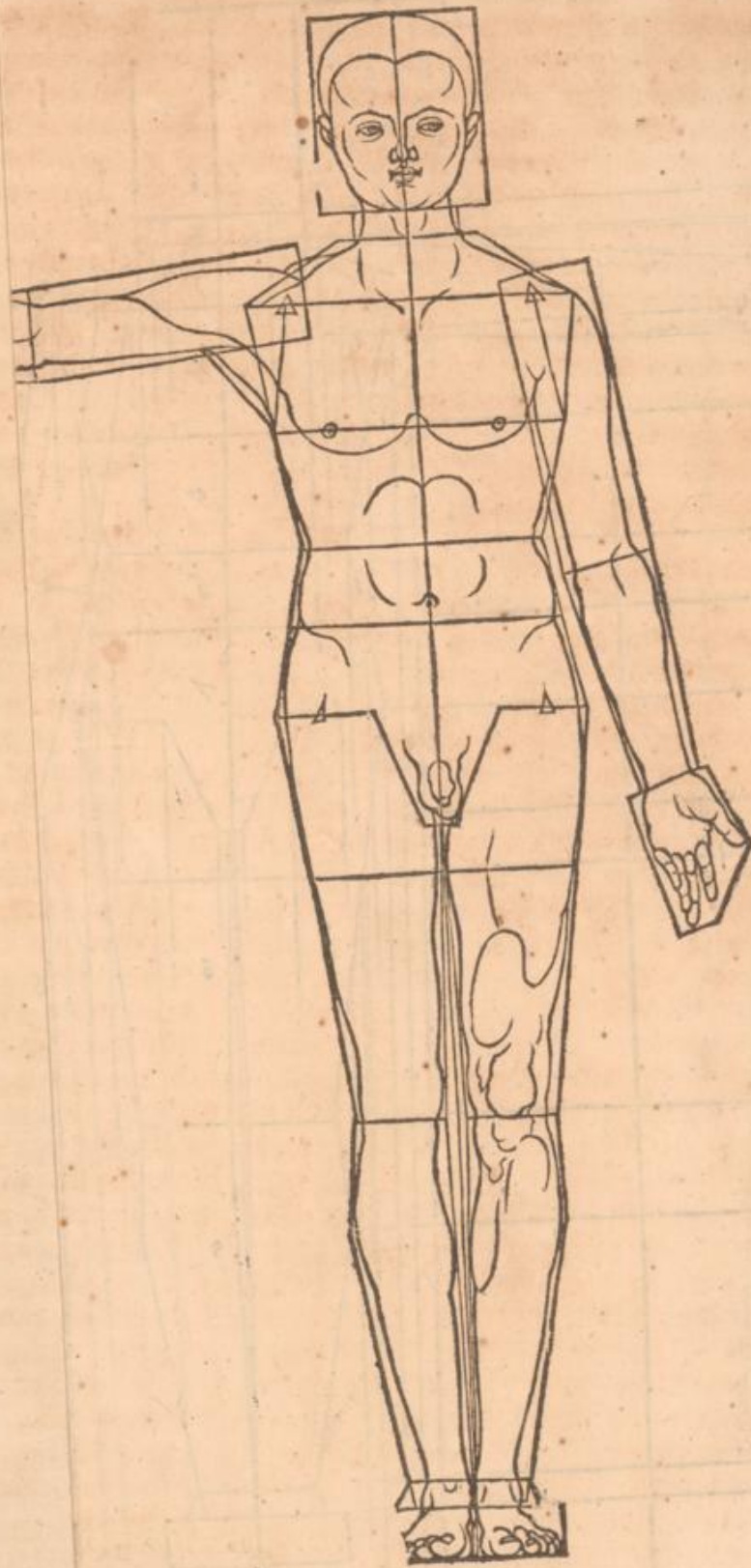
Z ij

Hier

Hier wt worden in yder *Figuer* die dinghen ghemercket / die afghefieden moeten werden / op dat niet te veel ofte te weynich gelaten worde. Maer met dese dingen / hebbe de eruaerne *Konst* meesters niet te doen / behalven in groote ende sonderlike wercken. En sy plegen in een vooz-gelchzeven *Beeldt* die bypginge met puncten te teykenen / ende terkont dit veranderde gestalt van niens af te beelden. Ick weet wel hoe swaer het is van dese dinghen reene leer te beschrijven / om des *Lesers* en *Discipels* verdziets wille / dat wt de puncten ende teckenmghen gestadicheyt / ende der woorden verhaelinge ontlaen can. Maer daer zijn vele *Compendia* / in welcken de *Lesers* niet zoo seer vermoedet worden / maer lichtelick het eynde raerken / sonder de welke *beser Konst* zwarcheyt onoverwinnelick schijnen zoude. Die zich dan met deser *saecten experientia* ende ghebyuyck oefenen wil / die moet alle daghen wat veerdichs ende lichts bevinden. Dooz welc werck niet beters zyn zal / als eenen goeden *Meester* / want diemen sonder wtlegger leeren moet / die plegē grooter arbeyp ende veel vondiger moeyten te byengen.

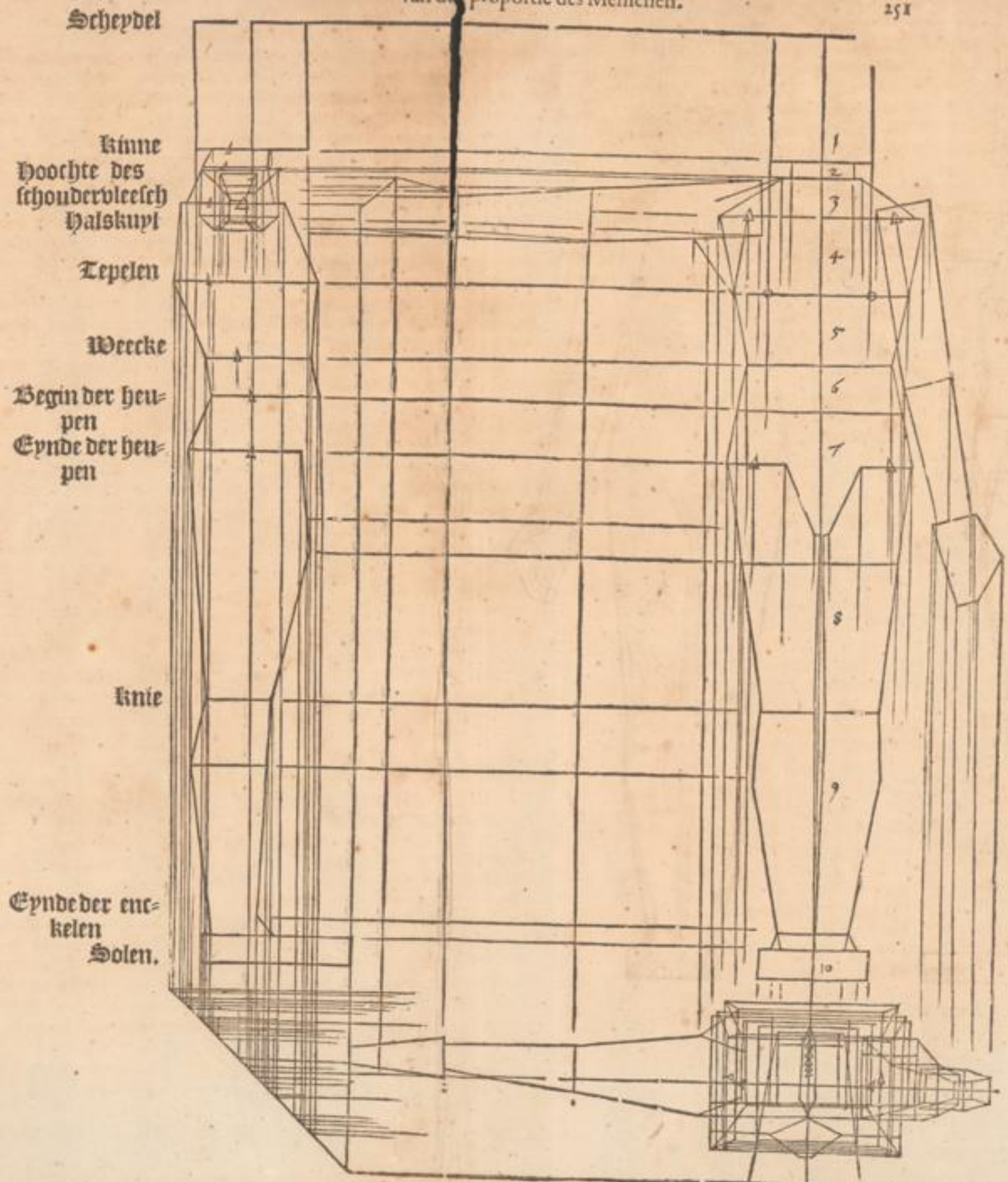
Dese voozsz. dinghen hebben wy in een *Hant-beelt* een exempel hier onder ghestelt / het welcke ooc int 2. Boeck gelchzeven is / welke hoochte des hoofts is van negen matē / maer als het hooft wat hooger gemact is / zo zal het niet meer wt negen maten bestaen. Deses *Beelts* dwarsē en recht te ghenstaende *fozm* / hebben wy aen alle deelen in viercante en hoekige *figueren* ingesloten dewelcke hooger ende leger wt de dwars ondersehe *pdē* linien wt comen / ende worden ongelijc van wegen de *fozm* der deelen / daer zy by geset worden. Dit *Beelt* hebben wy met 9. doozsnijdinghen in 10. hoekige *figueren* wt ghe-dept. Dese doozsnijdinge namen zijn dese / de dwars-linie des *Kins* / de *Schouder-blader* en de *Soz gelen* / de *Hemmen* / des *Weeckens* / de *Heupē* / des hoochsten *Beens* / de *kinne* / het leechste vande *Enckel*. Maer tot meerder verclaringe hebben wy een *faceon* alomme in viercantige *figueren* ingesloten / vooz-gesete dwars en recht staende oprecht sonder bypginge / met zyn rechter arm wtgerecte ende lincke hangende. Maer op de ander zijde des blats zult ghy zien alleen viercantige *liny* *figueren* op malcanderen staende / waer in der *Figuer* wtbeeldinge wtgelaten is. Daer na zult ghy deselve viercantige *Figuerē* op malcanderen gestelt / en dat beelt in zich begriypende / daer onder op den gront dooz behulp des overdzagers weder gedrukt zien als ghy int besonder vant hooft boven geschiet gezien hebt / daer na hebben de doozsnijdinge jegelicken rondicheyden op haer viercantige *figueren* zich schickende daer by gelchzeven / datmen int tegenstaende en dwarsse beelt wtsoecken moet. En hier wt blijkt / wat in een yghelicke doozsnijdinge der viercante effene afgaen moet. Hier moetmen dock daer op mercken / als die eene viercantighe effene inde doozsnijdinge is in dat hooge *corpus* / de ander in die legere / dat dan tenderley omtreckinge van beelden verstaen wort. Wy hebbe de viercante doozsnijdinge besonder wtgelept met linien *tralspens* wijze onderscheyden / op datmen so wat verkeert is / behoorzlick van dese dinghen coste onderwesen worden. Aen etliche plaetsen comt het / dat de viercante *figueren* t'samen getrocken / aen andere plaetsen datse ruytwijse gemact worden / dan moetmē na desen der deelen *fozm* ront maken / maer als die viercantige ruyten worden / so vallen de getrocken linien na deselve *fozm* *tralsp* wijs / maer als yet byets / eng geworden is / so gebuyct des veranders dienst / wiens gestalt wy int vorige boeck wtgedrukt hebbe. Daer na hebben wy alle dese doozsnijdinge op den gront t'samen vergaert / met wlaten der viercante *figueren* / op datmen zien can / hoe deselve t'samenballinge onder malcander sy / en hoe ver d'een d'ander overtreffe.

n de

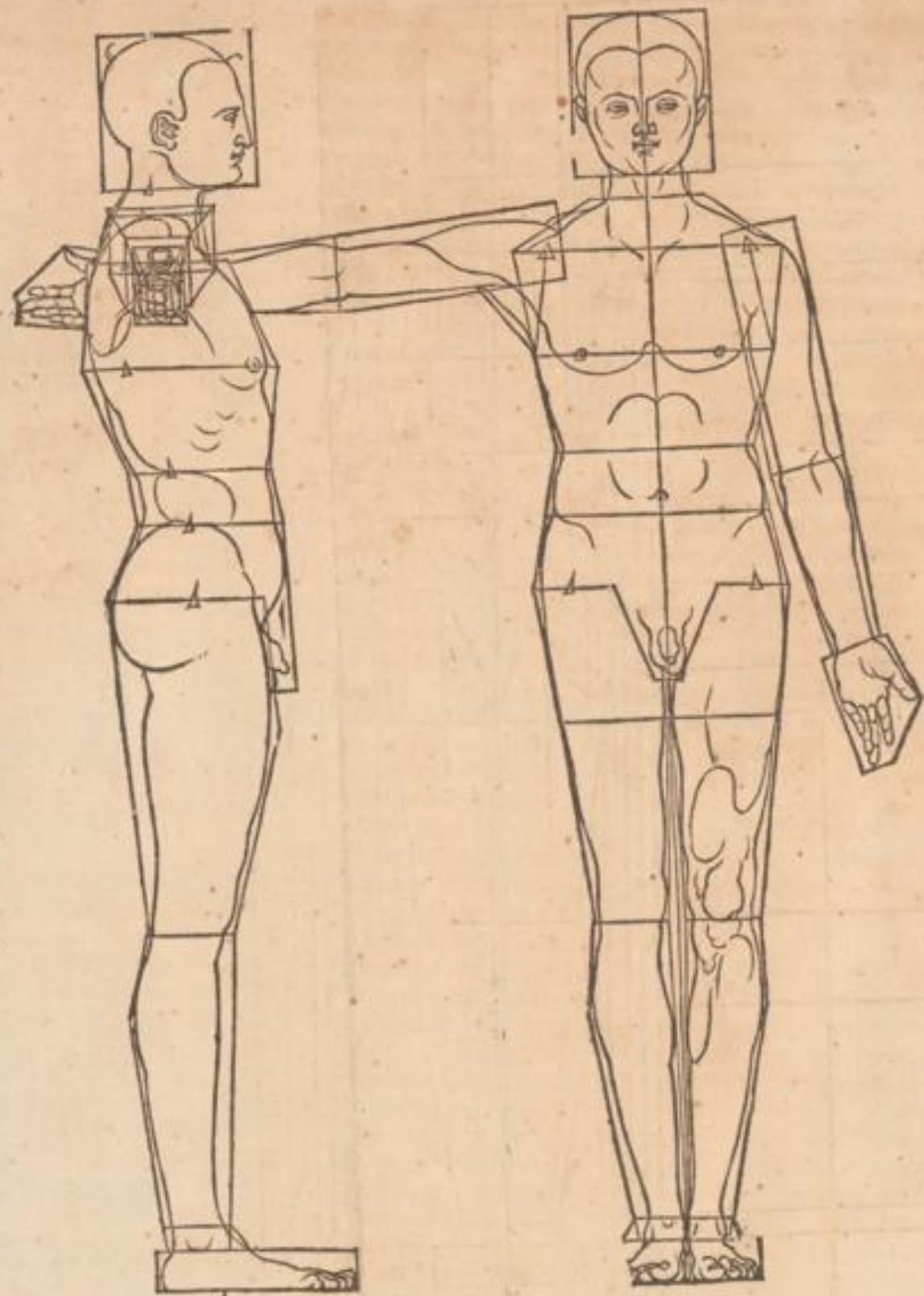

Hempen

Z ij

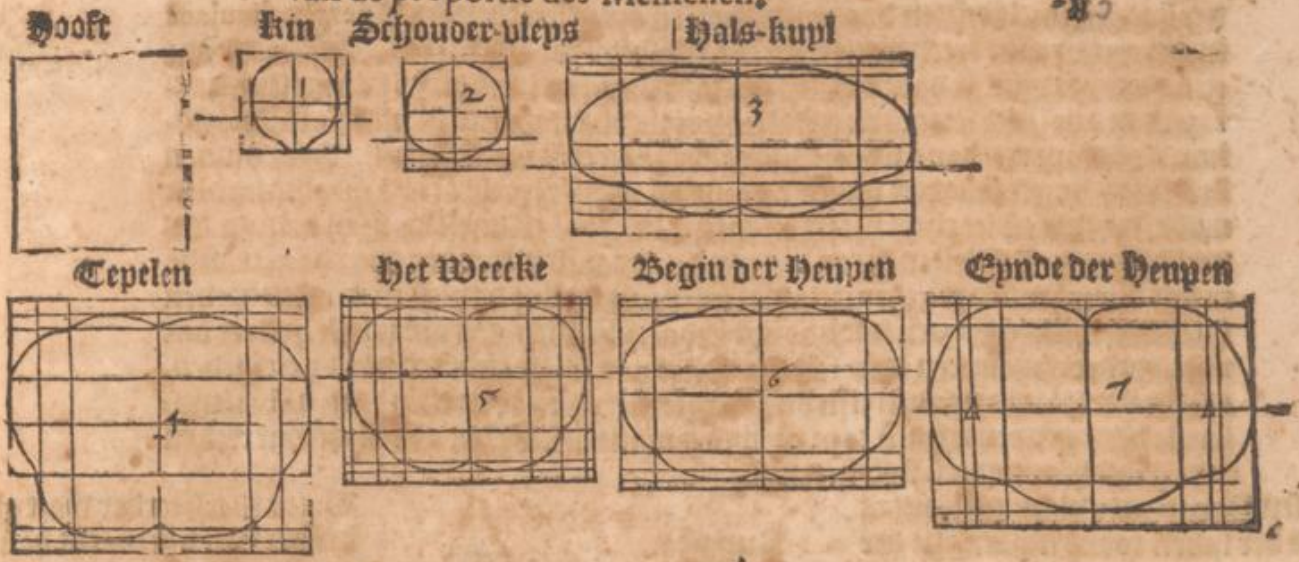

guel
sacn
woy
wccc
foym
afge
ste m
acht
letter
figu
t:ket
king
dit v
ste de
der d
kens
berat
ken v
is/enl
alle le
linien
word
grw
t. pck

Hier v
moeten v
Dese ding
te ende s
bupging
meus af
te beschz
ende tee
Maer da
der word
zwaerhe
expericu
ende lich
Heester
ende bee

Dese
ghestelt/
is van n
meer wt
fozm/hel
dewelcke
worden e
Beelt he
depl. D
der-blad
sten Bee
hebben v
dwars e
re kt end
alleen vi
wtbeeld
malcand
doo: beh
hooft bo
rondiche
ven/dat
blijckt/
Hier m
doorspi
omt reck
ge beson
wat ver
etlicke p
dere pla
len fozm
getrock
den is/si
gedruce
men ver
selve t'sa

van de proportie des Menschen.

Hande/Onder de Encklen/Solen

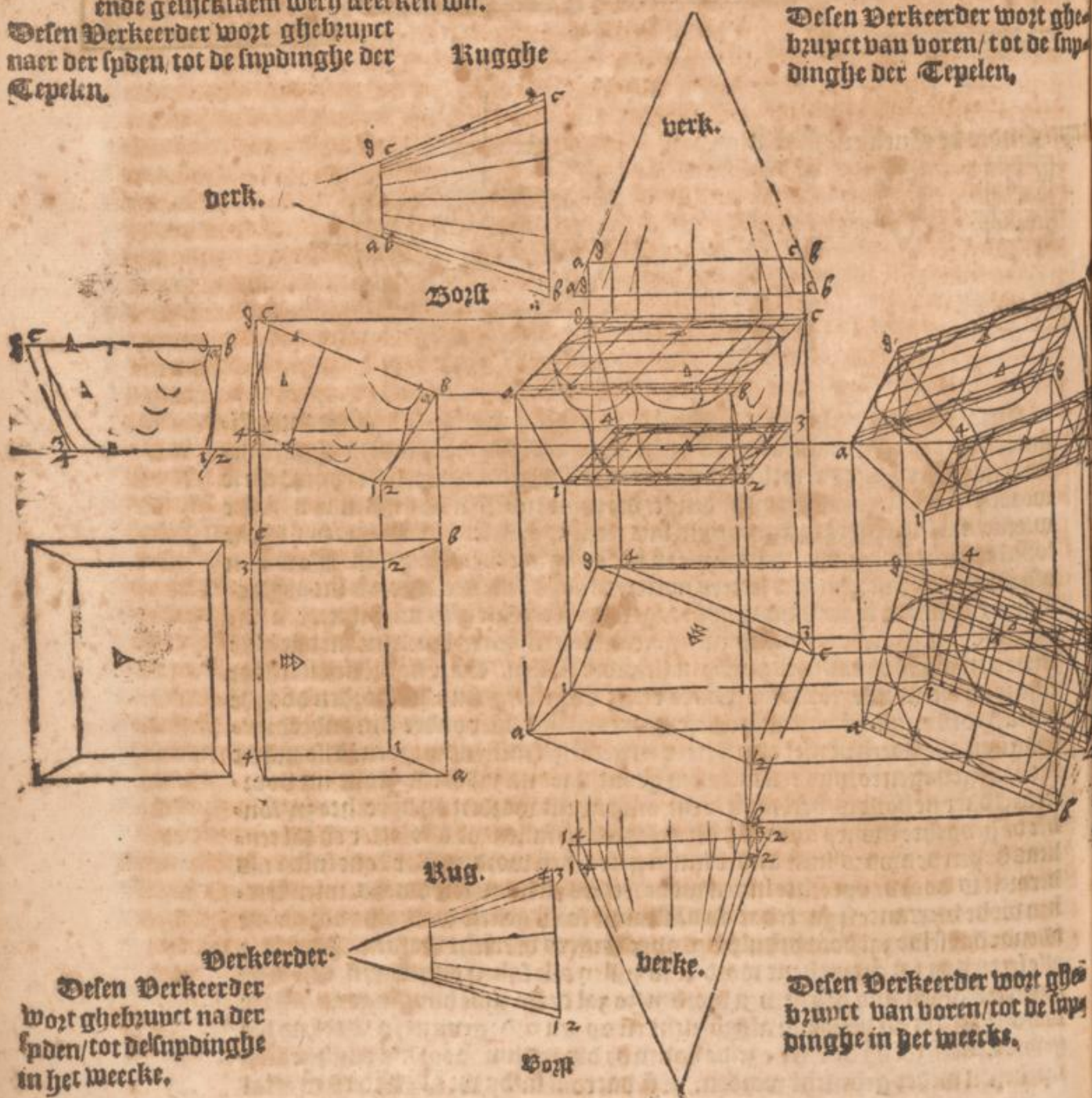

Du sal ic voort bezien/wat verschil der doorsnydinge p/so de viercante figueren niet recht op malcander blijven staen/maer door eer beweginge gelijc saem ge toten zijn: Om welke dingen te verklaren sal een erem el voorgefelt worden eens viercante doorsnydinge/ die comt tusschen den Hemmen en het weecke/dat selve viercantige corpus laet eerste geseft worden op een slimme foym/de rechte tegen de dwars-linie en boven de hoeken/daer vād: Hemmen afgesneden is/sult ghy met letters notieren int voozste deel met a. b. int achterste met c. d. Daer waer vant weecke afgesneden is/ sult ghy vooz noteeren 1. 2. achter 3. 4. hier onder zult ghy zinnen gront setten/ ooc getepekent met deselve letters en getal/dat alle dingen op malcander passen. Daer na sal de viercante figuer op een slimme foym int dwars recht opgeset/gebuycht worden door de tekenen des rugh-graets vooz nederwaerts en laet daer onder zijn onderdrukinge/en alle hoeken met zinn letters en getal getepekent worden. Also maect dit vooz gebogen corpus een nieuwen gront/daer na zal desen gront int voozste deel daer de bozt is/heel tot u recht omgewart worden op de rechte zyn/onder de gedachte dwars liny: Als dit geschiet/ zo sullen wt alle letter en tal tepekens boven de dwars-linie ander linien getrocken worden. Ter kont suldy als vermaelt is door de oprechte linien wt de letters en numeren dwars linien trecken wt de viercante figuer/dat op de slimme foym geseft was als vooz gelept is/ende dat selve zal door behulpe des overdragers verricht worden. Daer laet alle letters en tal getepekent worden so zullen alle saken openbaren. En so de linien ter zijden/also bescheyven worden/zo zal de by zijde bunginge openbaer worden/ en als dit deel vooz afgebrucht en op een zide gewent sy/daer na die gewende deel/zal op de rechte zide boven de dwars liny door des rugh-graets tepekennen weder gebeucht worden. En daerom suldy wt alle letters en getal der hoec

Der hoecken des rechten voo; geboogen en omgekeerden deels perpendiculaer
 linien op een zijde trecken/en door deselve suldy wt alle letters en tallen der om
 gekeerde verleginge door behulp des oberdraggers trecken/so salmen sien/dat
 se zich in alle hare letters en getallen doorsnyden/ in deselve plaetse suldy zijd
 linien rontom trecken/en dan sullen alle saken zich wel schicken. Maer binnen
 dese suldy de getralieden vande sinne en recht tegenstaende quadzangulen
 na de hoochte en leechte/ breete en dichte/ deelen/ en datselve door behulp des
 verkeerders. Ten lesten suldy des gedaentes welschildering door de getralide
 in dat oprechte neder gedrukte deel inschrijven/ hoe danich sy in gheschreven
 sal worden/ als ghy zien sult dat wy gedaen hebben. En als ic heb geleert dat
 men dit deel tracteeren can/ soo mach het van allen anderen doek geschieden.
 Maer het sal van nooden zijn dese dingen veerdich te hebben/ om de beeltnis
 sen in haer gedaente haest te maken/so jemant deselve het aenschijn ontrecken
 ende gelijcksaem wech skecken wil.

Dese Verkeerder wort ghebruyct
 naer der syden, tot de snydinghe der
 Cepelen.

Dese Verkeerder wort ghe
 bruyct van voren/ tot de sny
 dinghe der Cepelen,

Dese Verkeerder
 wort ghebruyct naer der
 syden/ tot desnydinghe
 in het weecke.

Dese Verkeerder wort ghe
 bruyct van voren/ tot de sny
 dinghe in het weecke.

gel
 ver
 als
 by
 sul
 ha
 wy
 van
 hel
 dee
 gel
 H
 we
 ick
 ster
 stel
 ove
 a. b.
 zien
 wa
 me
 not
 recl
 pun
 dw
 ken
 den
 de g
 dim
 rpt
 wa
 gen
 stae
 om
 ober
 gen
 dwe
 line
 men
 moe
 en g
 deel
 nede
 moe
 de le
 com
 gra

Maer na dien dese manier met een exempel eens groote van een menschlick deel voorge-
 gestelden deels aengewesen/ te weten tusschen de Heemmen en het Weere/wt welke men
 verstaen can/wat dooz alle deelen die recht op malcanderen gestelt zijn geschieden soude/
 als den staet vande rechte linie verandert wert. Dervoige dan voort desebe manier inde
 byuginge aller deelen die in haer vierantige figuren ingedoten sijn/ welcher staet wy
 sullen setten na ons goetduncken en veranderen/ latende yder vpph. yt doen alst hem be-
 haecht. En so musschien yet tot dese dingen nutlijc dooz desen wtgelept is/datselbe sullen
 wy nu ooc wederom hier by nemen/ anders/als vooz verhaelt/ is in desen deel kloechheit
 van doen/ dewyl alle deelen in haer quadzangulen verandert zynde/ veel een ander form
 hebben inde beschryvinge/ niet alleen de opstaende/maer ooc de nedergebuckte/want een
 deel pleecht dan vooz/ ende achter gebuycht te worden/ daer na op een zijde gekeert ende
 gebuycht/welcke dingen tsamen op dese maniere hebben/ pleg en wtgeboert te worden.
 Maer zo yet wat vande voozsz. saken inde volgende verhaelt gevonden wort/ zo salmen
 weten dat het dooz noot geschiet is/op dat de volgende l. ser met de voozste over een come-
 ick heb gedacht met dit een exempel te vreden te zyn/maer heb gezeest dat daer wt de res-
 terende saken niet wel zoude verstaen worden/maer int begin zal ic des beelts eerste deel
 stellen/dat is/ de vierhoeckige figuer des hoofts/ welke verhandelungh met de andere
 over een comt. Maer eerstlick worden de 4. bovenste hoecken geteyckent met de letteren
 a. b. c. d. de leege met 1. 2. 3. 4. also dat a. op 1. b. op 2. c. op 3. d. op 4. arcordeert. Daer nae
 ziende opt summe aenzicht/byuge ic de voorgefeltelinie vande hoochde des beelts vooz-
 waerts/dat het onder zich ziet/en hier wt moetmen den gront maken/waer wt men can
 mercken/ hoe veel de bovenste lengde de onderste overtreffe/ dese worden met de letter a.
 noteert. Daer na keer ic de verleginge recht tot wy/ dat het teghen gestelde aenzicht my
 recht aenziet/en keer het een weynich op de rechte zijde/ic verhebe ooc also linien wt alle
 punten der letters en getal des zijdelike corpus a. en trecke dooz behulp des overdragers
 dwars linie dooz de oprechte/ waer dan de letters en getallen doozsnijden/werden hoec-
 ken geteekent boven inde letters en onder int getal. Als ic nu de teyckens met hare zij-
 den te samen heb geboecht/ so bevint zich dat neven zijdich vooz gebuckte en op een zij-
 de gekeerde aensicht/recht aen te zien/ met sijn oprechte en nedergebuckten gront / dese
 dingen laet geteekent worden met de B. Nu moetmen ooc weten hoe dit deel B. int af-
 rypen in hooch en legen gront/na de zijden oprecht en nedergebuckt zich aenzien laet/en
 wat het zijdich of vooz aen te sien vooz een gestalt krijghe. Nu mach dat deel B. int te-
 genstaende vooz gebogen en op een zijde gekeert also gecromt worden/die recht teghen-
 staende nederdrukkinge verhooge datse my recht aensie/als ic gelept hebbe / dese keert
 om datse zijdich wort/ en verhebe wt desen gront letters ende cyfferen die linien wt den
 overdrager/en stelt dan dat voorich recht tegenstaende corpus/ als het gewent en gebo-
 gen is neven de opgetrocken linien/ en treckt dan wt alle punten der letteren en cyffers
 dwars linien met den overdrager wt den gront dooz de opgerechte linien. Waer dan de
 linien doozloopen/daer set teekenen van letteren en cyfferen/en trect dan de zijden te sa-
 men/so sult ghy een nedergebuckte en opstaende form hebben/daer by set de C. Hier wt
 moet ghy dat derde vinden/zo dat het corpus vooz zich geneycht op een zijde ghewent/
 en gebeucht worde/ als vooz aengewesen/maer nu zult ghyt zo maken/ dat opgerechte
 deel B. op de rechte zijde brengen/als het vooz op de rechte zijde gewent is/en so ghy sijn
 nedergebuckten gront gelaten hebt/sult ghy deselve byuginge nut maken/want het also
 moet verandert worden/ dat de hooge hoecken a. b. c. d. eben inde rechte zijde vallen/ en
 de leege 1. 2. 3. 4. dicht tsamen getrocken/als de hoochte a. b. c. d. Dat moet op dese wijze
 comen/vanden overdrager suldy wt de hooge hoecken a. b. c. d. perpendicular linien inde
 gront trecken/ dan zal voozt de afspdinge der linien a. b. c. d. bliicken / want sy worden
 dooz

er wort ghe-
 tot de luy-
 elen.

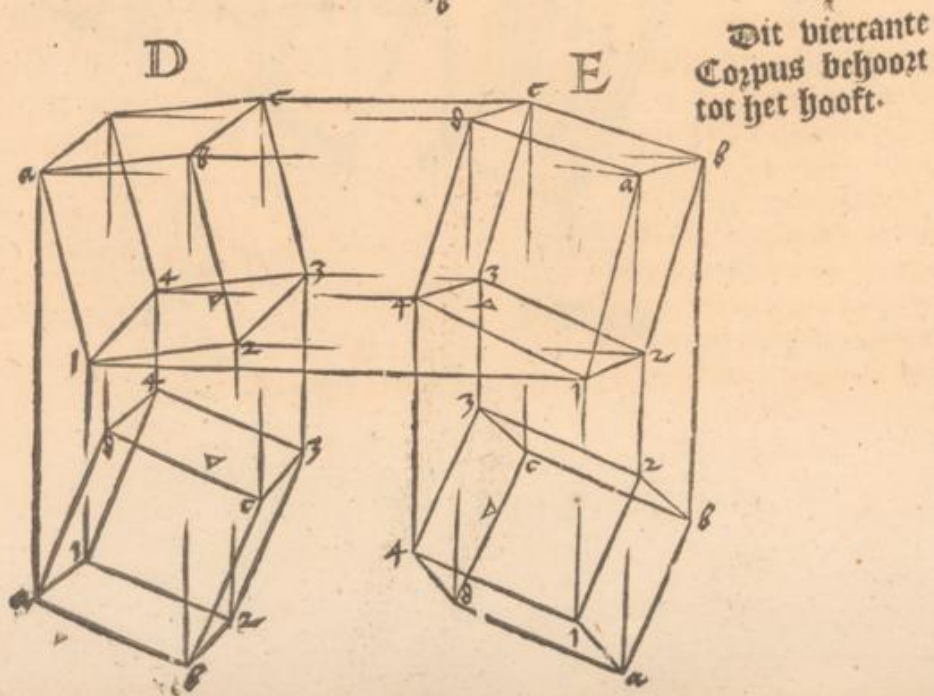
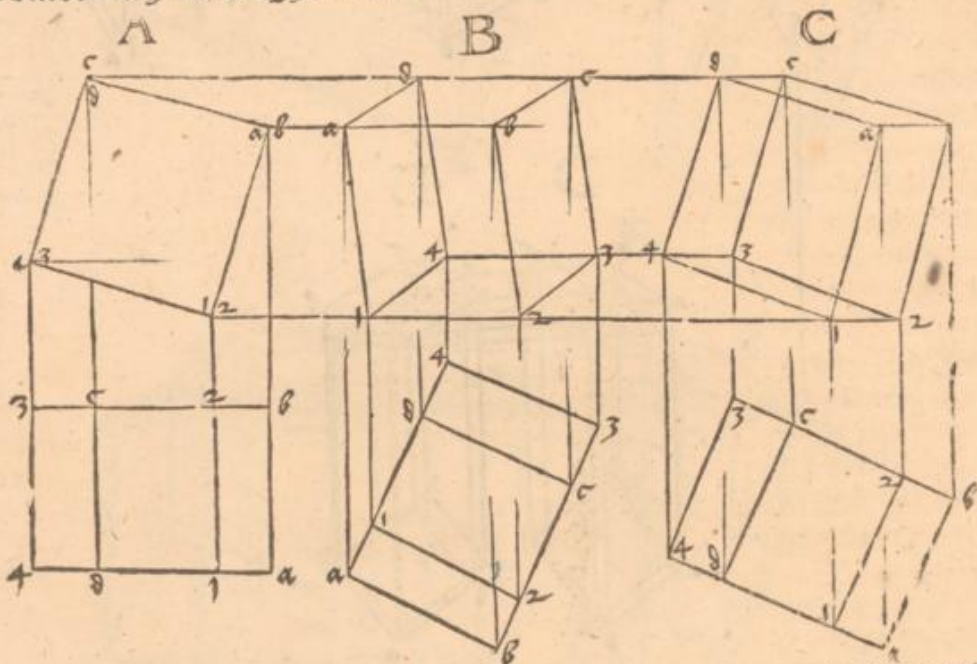
er wort ghe-
 tot de luy-
 recks.

door de linien der letters van boven af inden gront verclaert. Also worden ooc de linien wt de puncten der cyffers afgelaten/ oock wort verclaert/ hoe veel de zijden 1. 2. 3. 4. in dese onderdrukkinge dichter te samen comen als te voren. Ghy siet hoe veel het bovenste deel inde neerdrukkinge sich op een zijde wtwerpt/ en dat deel beteyckent met D. men moet ooc weten/ wat gestalt dit op eenzijde winnet/ neemt dese neder gedruete gront D. en stelt die na der zijden aen te zien/ als vande B. vermeld is. Als dit comt/ soo verheft linien wt alle punten der letteren en cyffers door den overdrager/ daer na treckt wt de D. dwars linien door de oprechte/ waer dan de linien doorsnijden daer set let: ers en cyffers by/ als de syde in maltander syn/ suldy sien wat de form over een syde vooz fatsoen heeft/ daer by set de E. also hebby de syde en recht tegenstaende gedaenten volepnt/ twelc int werc van noode is. Daer op set de viercantiige figuer des hals/ doet daer mede als met het hooft/ maer ghy moet het een weynich minder vooz sich op de syde en op de rechte buyghen/ en deselve hoecken met a. b. c. d. en 1. 2. 3. 4. teyckenen. Also sullen de gedaenten der verhevne en neder gedruete deelen blijcken/ besonder inde twee laetste deelen D. E. die daer sullen gebuyet worden. Dese saken zult ghy inde ander deelen des lichaems wel behouden/ en de leege deelen minder buyghen. Hier wt sal blijcken/ hoe het lichaem op een zijde vringt/ ende hoe het vooz sich geneyget ofte op een zijde ge went wordt.

Als ghy vooz gaet en comt tot het deel/ dat geteyckent wort met het doorsnyden des Heims en weecks/ dat laet oprecht staen/ keert het weynich op de rechte zijde ende maect hem syn noodigen gront/ die is/ maer tweederley van doen/ de zijdige om wil des eersten gronts/ diemen verkeerren en oprechten moet/ de derde inde welke de omkeeringe ghe kromt wort. En dese gronden noert met c. d. e. f. vanget van a. niet aen/ op dat d. e. te samen copuleert worden. Dit suldy ooc weten als ghy den recht tegenstaenden gront om keeren wilt/ so kondy noyt falen/ so ghy eerst het deel dat ghy wenden wilt in een gelijkzidich recht hoekige figuer inslypt/ also dat ingesloten deel met het gelijkzidige omwendet. Oft so ghy soect een omwindinge na een recht perpendiculaer linie/ soo let of de hoecken stomp of spits op de hoecken wtloopen/ maer gebuyet zidige figuren/ als tot de rechte dwars-linien. Het leste viercante corpus sal tusschen de doorsnydinge des weert en navels syn/ welc ghy inde doorsnydinge des navels sulc voozsetten/ en syn gront daer onder stellen/ en deselve met de E. teyckenen/ maer dat recht tegenstaende deel suldy teyckenen met de D. Maer dit wort alleen tweederley wtgedruet om dat het eenmael gebeuyt wort/ en inde tegenstaende/ alle wtgeboert is met rechte linien wt zijnen gront/ en door den overdragers dwarslinien doorgetrecken so sullen alle saken claerlick blijcken.

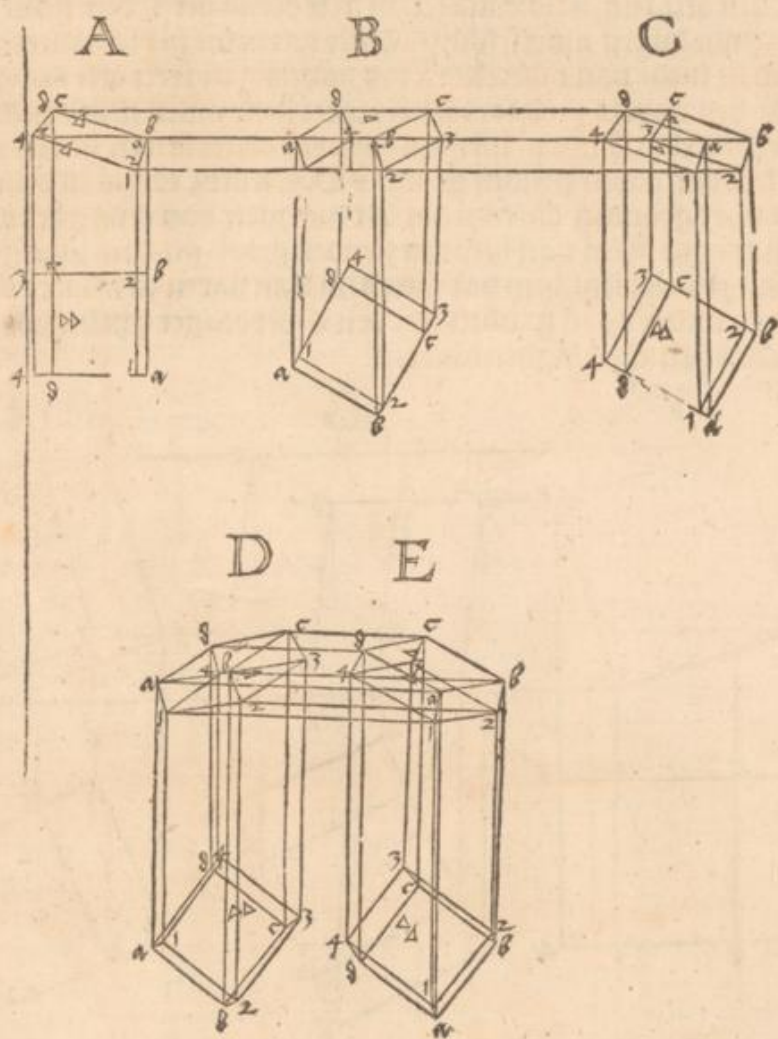
So ymandt dese leer voornemt/ die zal eerst de Beelden int particulier met een rechte maer wtleggen/ ende met een bequame statuer afrijen/ dan sal hysse bequamlige buyghen/ ende een yder syn gront onderstellen/ ende van daer verheven met redenen wt de perspectiv genomen/ en soo een loflick werc te maken bereyctigen. Die sal lichtelick mercken/ wat y of yts hier wt te hopen sy/ en ic twyfele niet dat de gene/ die dese dingen vercregen heeft/ niet beter na trachten sal. En ic weet wel/ dat dese dingen aen veel plaetsen swaer te ghebruycken schijnen/ maer desen sal neersticheyt ende vlyt te hulp comen. Want der schriften donckerheydt pl: echt door ghestadicheydt des Lesers ende door sozghen alreijdt overwonnen te worden. Ende hier heeft my behaecht van dese saecken mijne leerin ghe te sluyten: So Godt mijnen arh: ypt sal gonst ghegeven hebben/ so sal ick andere redenen des Schilders n met mijnen Schriften na desen verclaren/ op dat onse Schilders niet alleen van der handen ghebruyck/ maer oock van waerachtighe leeringhen der konst wat te vermoghen aenghesien worden/ waerom ick meyne dat ick Godt niets toemlickers noch de Menschen aengenamers doen can.

Oock betreeckene ic dese drie gronden met de letteren C. D. E. en hebbe niet onder de A. ghelijc boven / op dat in het navolgende ghebruyce altijd de Corpuren D. E. door het gantsche beeld op maklander komen. Item wanneer ghy eenen verkeerden / neder-gedructen gront / die voorwaert staet / op een syde wilt wenden / Zoo om treckt het selvighe verkeerde dingh met een rechte viercant / en went dan het viercant met het dingh op een syde / zoo en feelt ghy niet / oft oock by een oprechte linie / op des dinghs syde by de ghemaecte linie een wijden ofte engen hoec maect / en stelt die na der s. den / gelijc voor het van voren ziende by een dwerschlinie. Daer na noemt het seste viercante Corpus / tusschen de snede van t wercke en des nabels / en treet ofte buyght het onder de snede des nabels tot voor toe / en maect hem zinnen neder-gedructen gront. Dese eerste gront soude de leste zyn / daerom betreeckene ic hem met de letter C. Daer den van voren zienden gront is D. En dit Corpus en behoeft niet meer dan die twee gronden / daerom dat het niet meer dan eens gheboghen werdt. Daer na noemt desen van besyden zienden neder-gedructen gront / met alle teekeningen en went hem dat men hem van voren ziet / daer na treet men desen gront weder op en handelt ynt den Overdrager ghelijc voor verhaelt is / zoo vinden sich alle dinghen klaer.

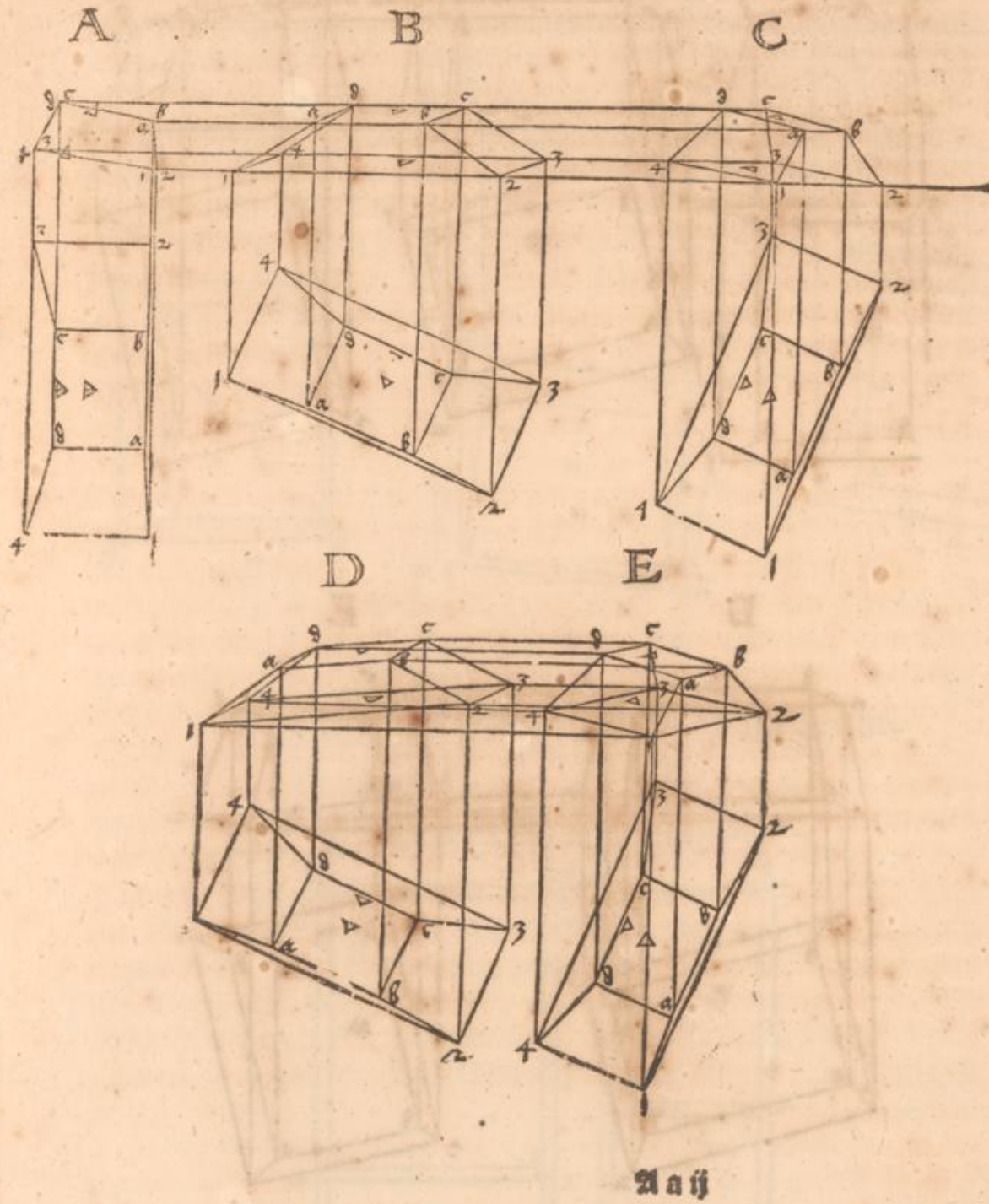

De linien
in dese
denste deel
men moet
D. en stele
linien we
D. dwars
rs by / als
ft / daer by
ere van
het hooft /
yghen / en
verhevene
daer sullen
houden / en
de byngt /
nyden des
ende maect
Des eersten
eringe ghe
dat d. e. te
n gront om
een gelijck-
zijdige om-
soo let of de
eren / als tot
ge des weert
gront daer
uld by teyke-
nel gebeurte
ont / en door
ticken.
et een rechte
lijc buyggen /
t de perspet-
ck mercken /
en vercregen
aetsen swaer
n. Want dre
orghe altijd
nijn leerin-
ck andere re-
se Schilders
eringhen dre
k Godt mit

Dit vierrante Corpus behoort tot den hals.

Dit viercante Cozpus behoort tot de hooghte
des schouderbleefsch.

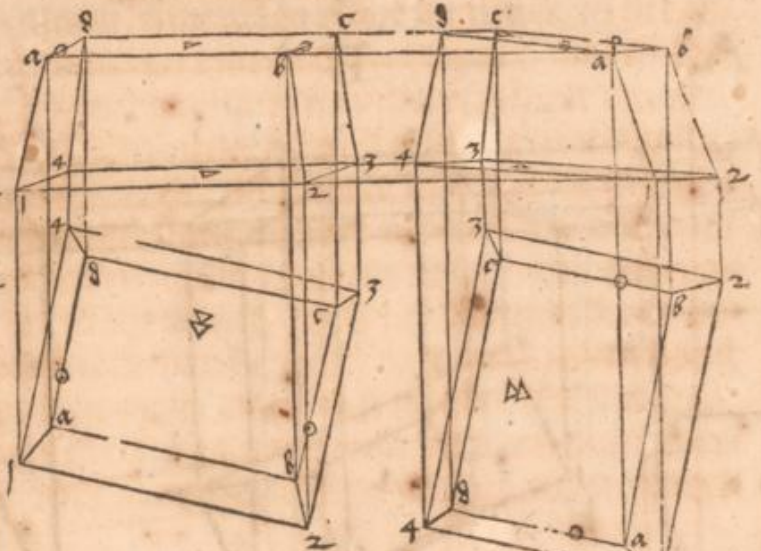
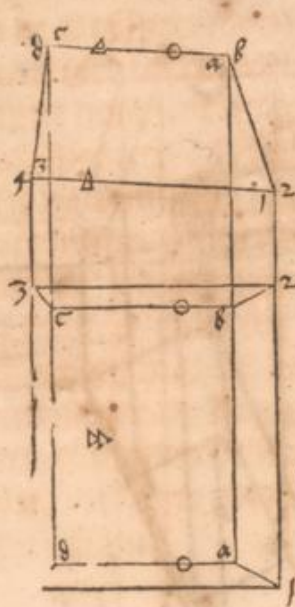
2 a ij

Dit vierrante Corpus behoort tot het bovendeel der borst.

A

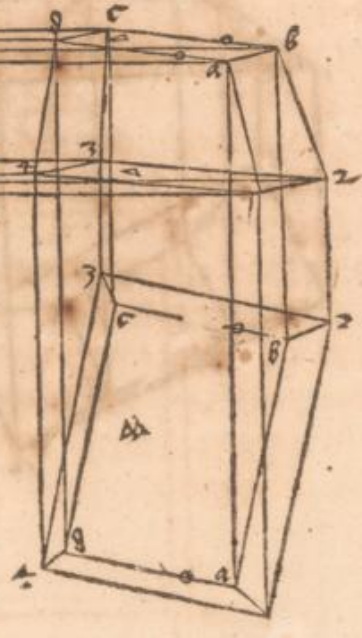
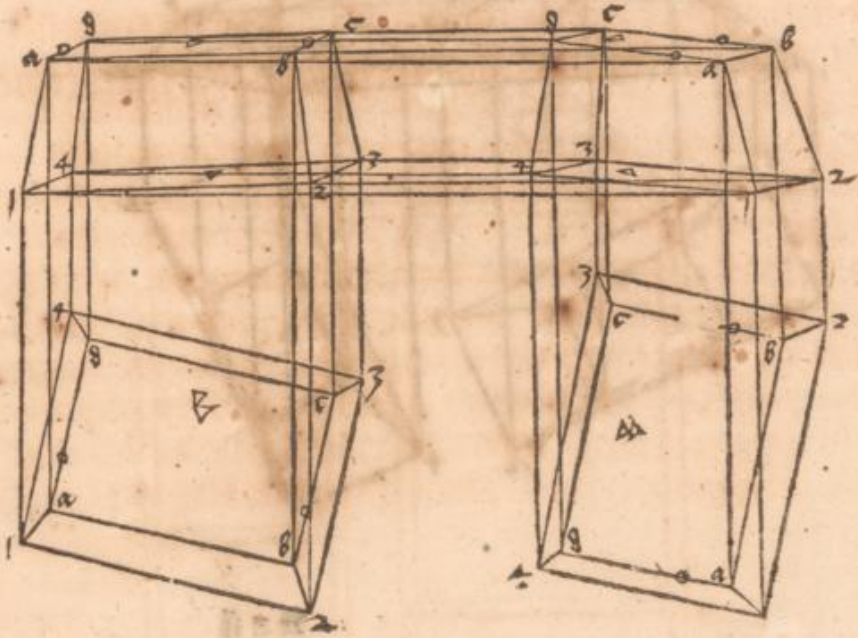
B

C

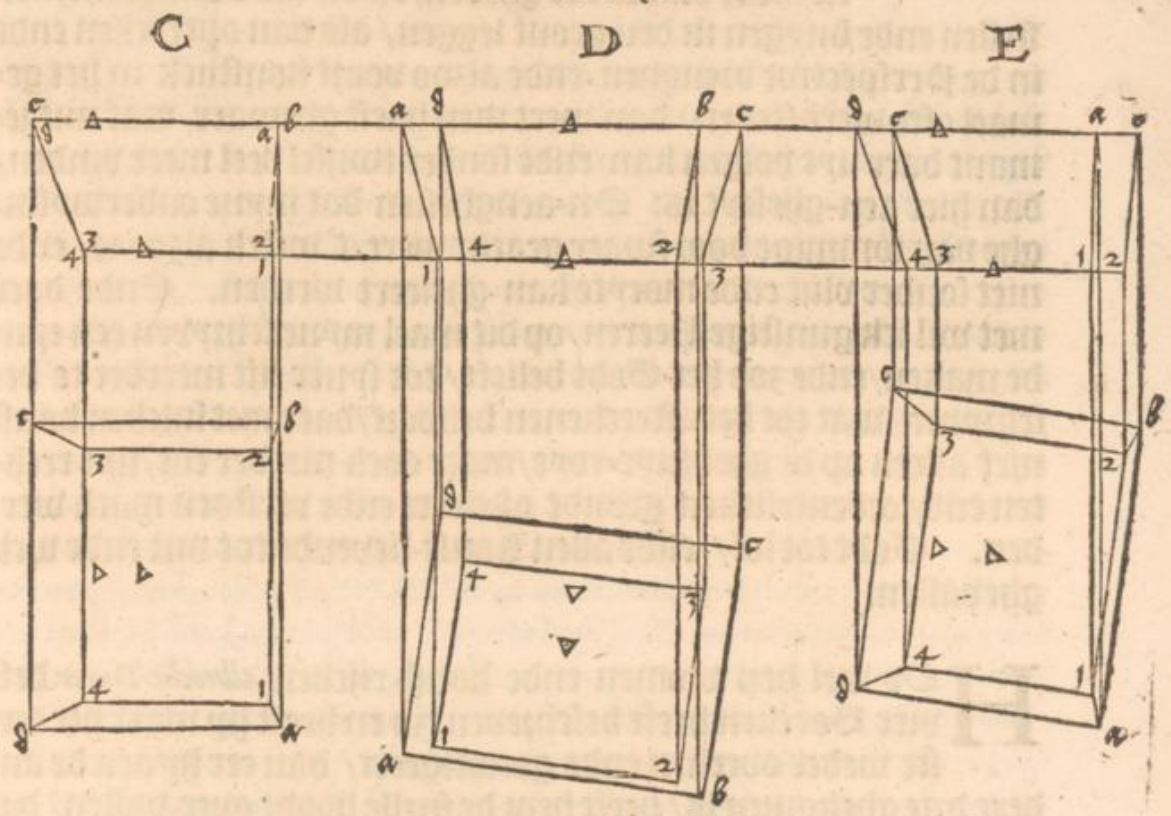

D

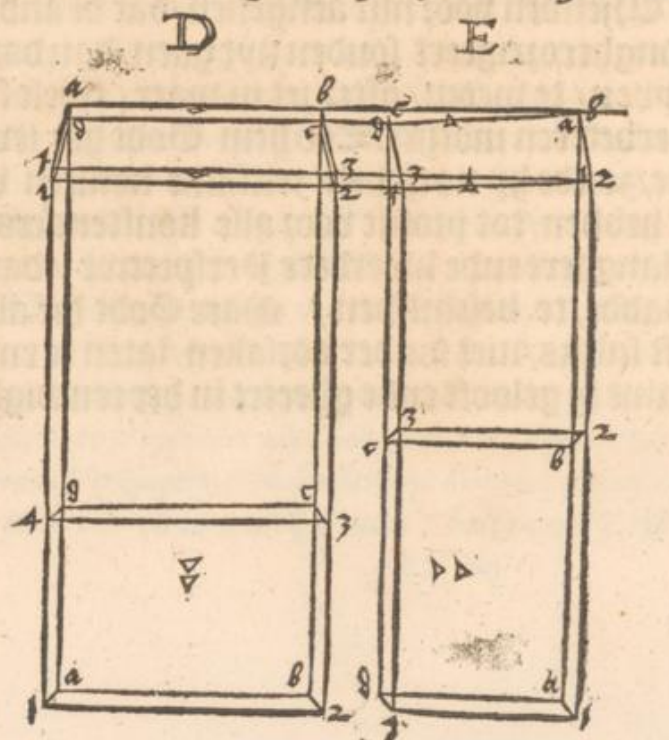
E

van de Proportie des Menschen. 261
 Dit viertante Corpus behoort tot het onderste
 deel der borst.

Dit viertante Corpus behoort onder het weecke.

21 a ij

VV Ie sich nu onderstaet / ende dese mijne onderwijfinge naer komt / om de beelden eerstelic een rechte proportie / dooz de maet te gheven / en die als dan ordentelick stellen ende buygen in den gront leggen / als dan optreken ende in de Perspective brenghen / ende alzo voort konstlick in het gemael ofte werc stellen / dan wert men haest ghewaer / wat nut jemand daer uyt volgen kan / ende sonder twyfel veel meer vinden / dan hier aen-gheleyt is: On-aenghesien dat myne onderwijfinge van sommige dooz swaer geacht wert / t'welck alzo is / ende niet sonder vlijt ende moeyte kan gheleert werden. Ende daer met wil ick gunstige Heeren / op dit mael myne schryven een eynde maken / ende zoo het Godt belieft / tot syner tijt meerder te beschryven / wat tot het afteekenen behoort / daer met sulcken konst niet alleen op de ghebruyt-roye / maer oock met der tijt / uyt rechten ende ordentelicken grondt gheleert ende verstaen mach werden. Godt tot lof / ende allen konst-lievende tot nut ende welgheballen.

HDe-wel den vromen ende konst-rijcken *Albrecht Durer* dese vier Boecken heeft beschreven / zo en heeft hy maer het eerste weder oversien ende gecorrigiert / dan eer hy aen de andere drie ghekomen is / heeft hem de snelle doot over-vallen / dat hyse niet en heeft konnen over-zien / zoo 't mogelijk geweest waer dat hy tijt ghehadt hadde / hy mochte eenigh dingh veranderdt / vermeerdert ende vermindert hebben / niet teghenstaende hebben syn goede Vrienden dooz nut aengesien / dat de andere drie Boecken oock onghecorrigiert souden uyt gaen / dan dat sy ongedruet souden blyven / te weten / ofter jet in waer (twelc sy niet achten) dat men verbeteren mochte. Zoo hem Godt het leven niet benomen hadde / zoude hy noch vele zeltfame konsten dooz den dach ghebracht hebben / tot profijt dooz alle konstenaers. Hadde ooc dooz / een langhere ende klaerdere Perspective / dan hy te voren ghedaen hadde / te beschrijven / Maer Godt die alles ten besten keert / heeft sulcks / niet sonder oorzaken / laten te rugghe blyven / Synen name sy gelooft ende gheert in der eeuwicheyt. Amen.

WY KAREL den vijfden, van Godes ghenaden, verkoren Roomsche Keyser, tot allen tijden vermeerder des Rijcks &c. In Germanien, tot Hispangien, beyde Sicilien, Ierusalem, Hongarien, Dalmacien, Croacien &c. Koninck Ertshertogh in Oostenrijck, Hertogh in Burgundien &c. Grave tot Habsburgh, Flaenderen ende Tirol &c. Bekenne opentlick met desen Brief, ende doen cont eenen jeghelicken, Naer dien de eerbare onselieve aendachtighe Angnes, wyyle Albrecht Durers naer-ghelatene Vvedurwe, onse Keyserlicken Regiment in't H. Rijck voor-ghebracht, als dat de voorsz Albrecht haren Man, ettelicke Boecken van de Menschelicke proportie, vut rechte konst naer de Perspectrve, zijns eygens inventie ende vindinghe, niet sonder groote moeyte te samen ghebracht, ende van vwillens ghevveest, de selve Boecken in druck te verwoorderen, tot nut van allen Lief-hebberen, Maer alzo de selve Albrecht, eer de voorsz Boecken in druck zijn ghekomen, ghestorven is: Ende nu de Vvedurwe, sulcken Boecken, ten deele de formen laten snyden, ende vwillens is in druck te laten komen, Souden sich ettelicke onderstaen, de selve haers Mans ghevondene konste, ofte jet sulcker Menschelicker proportion ghelijck, achter haer op den selvem naem, ende niet ghelick Durers ghevonden konste, in druck te brenghen. Daer toe heeft sy sich ooc te besorghen (gelijck dan dickmael gheschiet, dat yet der ghelicken met moeyte en arbeyt ghevonden, in druck ghebracht vvert, tot nut en profijt, dat sulcks andere naer drucken, en haer voordeel met een anders arbeyt soecken te doen) zoo vvanneer sy dan haers Mans konst drucken laet, dat andere, zoo sy het niet voor en komt, de selve, tot hare groote schade, terstont naer drucken, Ende sy daer op demoedigh aen-roepe, haer hier in met ghenadighe voorzien ende hulpe te verschynen, Dat vvy daer mede alsulcken boven-ghemelde, Durers konst en vindinghe, niet achter en houden, ooc de voorsz Vvedurwe niet verontrout ende tot schaden ghebracht en vverde, De selve Vvedurwe dese naer-volghende vryheyt ghevende, Gheven haer die ooc hier mede van vveghen Roomschen Keyserlicken macht, vvesentlic in kracht deses Briefs, Alzo dat niemant, vvie hy is, ghemelte vvylent Albrecht Durers voorsz ghevondene konst en Boec, ofte yet daer wyt ghetrocken, van den selven in synen naem, als of hy't ghemaeft hadde, sonder toe-latinghe der ghedachter Vvedurwe, in druc brenghen, ofte wyt-gaen late, noch verkoope, Dat ooc ghemelde Boecken, konst ende proportion der ghenamde syner Vvedurwe, zoo sy die in druck brenghen laet ofte ghebruyet hadde, in thien jaren naer wyt-gang deses drucks, niet naer drucken, noch alzo naer ghedruet te verkoopen. Ende ghebieden daerom allen ende een yderen onseren ende des Rijcks onderdanen, ende bysonder allen Schilders, Boec, Figuer ende Kunst-druckers, Handelaers ende Verkoopers, en in-sonderheyt die in het Roomsche Keyserlicke macht. Op de pene van thien marck Goudts, half in onse Keyserlick Camer,

ende de ander helpt tot behoef van de voorsz Vveduwe, ooc by verliesinghe van de naer-ghedruete Boecken, Hier mede willen wy ernstelic, dat gheen bovenghemelde wylen Albrecht Durers, gevonden konst-boecken, oft jet daer wyt ghetrocken, als by hem ghemaect, in druc te brenghen oft wyt te laten gaen. Daer toe ooc de ghenomde Boecken en const, die de gemelde Vveduwe in druc ghebracht heeft, en noch doen soude, in bestemden tijt van thien jaren, niet naer te drucken, noch ghedruet te weylen, mar et draghen noch verkoopen, in gheender manieren, op de boven-geseyde pene, en sulcken druc ende na-druc te vermyden, welcke druc ende naer-druc, de ghedachte Vveduwe alzo, ofte die sy daer toe verordineren zal, aen allen plaetsen, in haer ghevvelt en handen zal moghen nemen en behouden, Daer toe haer een jehelicke Overicheyt, zoo het versocht wert, behulpelic zal zijn. Dat meynen wy ernstelic. Met oon cont deses Briefs beseghelt, met onsen Keyserlicken aen-hanghenden seghel. Ghegheven in onser en des Reycxstadt Spyer, den 14. Augusty, Naer Christi gheboorte, 1528. Onses Rijcx des Roomschen int neghende, en de andere alle in't derthiende jaer.

Ad mandatum domini Imperatoris
in Consilio imperiali.

VV. G. Z. Montfort des Keyserlicken
Stadt-houders-amts verweiser. ¶